

TANZİMAT'IN MISIR'DA UYGULANMASI (1851 TARİHLİ KANUNNAME)

Practice of Tanzimat in Egypt (Kanunname of 1851)

Mustafa ÖZTÜRK*   Sevda ÖZKAYA ÖZER**

ÖZET

Osmanlı Devleti idaresine girdikten sonra, Mısır'da öncelikli olarak Osmanlı nizamını ve hâkimiyetini tesis edecek düzenlemelere girişilmiştir. Osmanlı Devleti, bu yönde daha önce benimsemiş olduğu gelenekleri burada da uygulamaya geçirmiştir. Şöyle ki, fethedilen ülkelerin eski nizamı, kısmî düzenlemeler ile muhafaza edilebilmekteydi. Nitekim Mısır'da da Memluklar devrinden kalan kanun ve uygulamalar ıslah edilmiş ve Osmanlı sistemine uygun hale getirilmiştir.

Uzun müddet Kölemen hâkimiyetinde kalmış olan Mısır'ın Osmanlı Devleti sınırlarına katıldıktan sonra idari, ekonomik ve sosyal yapısında ciddi bir değişikliğe uğramadığını söylemek mümkündür. Yani Mısır'ın örgütlenmesi, Osmanlıların mevcut eyalet kurumları ile Memluk döneminden devralınmış kurumların yeniden düzenlenmeleriyle oluşmuştur.

Ancak zaman içerisinde değişen şartlar nedeniyle idari, adli ve sosyal sıkıntıları gidermek üzere çeşitli kanunnamelerin hazırlandığı bir döneme girilmiş ve bu süreç Mısır elden çıkana kadar devam etmiştir. Söz konusu kanunnamelerin hazırlanmasının birçok sebebi bulunmaktadır. Genel itibarıyla ilk zamanlarda bölgede yerel güçler ile girişilen nüfuz mücadelesinden kaynaklanan sıkıntılar çeşitli düzenlemeler yapmayı zorunlu kılarken daha sonraki dönemlerde Avrupa'da meydana gelen gelişmelerin ortaya çıkardığı idari, adli ve sosyal değişimler de kanunnameler hazırlanmasında itici rol oynamışlardır.

Uzun bir süre ciddi sorunlar yaşanmayan Mısır'da, idari anlamda meydana gelen en büyük değişiklik şüphesiz Veraset Fermanı ile ortaya çıkmıştır. Tarihe Veraset Fermanı olarak geçen bu belge sayesinde Mısır, Osmanlı Devleti'nden yarı bağımsız bir hal kazanmıştır.

Tanzimat Fermanı ile modernleşmeye ciddi adımlar atan Osmanlı yönetimi, yarı bağımsız Mısır Eyaleti'ni de bu sürece dâhil etmek ve bölgedeki bozulmaları gidermek maksadı ile Abbas Paşa zamanında Mısır'a H. 1268 (M.1851) tarihli bir kanunname göndermiştir. Mısır'ın bütün idari, mali ve hukuki sahada çalışan memurlarının tâbi olacakları kuralları yeniden belirlemiş, halka zulmetme, rüşvet karşılığı iş yapma, haksız vergi toplama gibi suçları işleyen memurların yargılanmalarına yönelik kuralları düzenlemiştir. İşte bu kanunname, Mısır'da

* Prof. Dr., Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ELAZIĞ

** Dr., Fırat Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ELAZIĞ

Tanzimat'ın uygulanmasına yönelik ilk ciddi düzenlemedir. Buna benzer kanunnameler, Tanzimat'ın ilânını takiben neredeyse bütün Osmanlı ülkelerine gönderilmiştir.

Ancak söz konusu kanunname, Tanzimat Fermanı'nın Mısır'da uygulanması ile ilgili olduğu kadar şunu da göstermektedir ki Mısır, Mehmet Ali Paşa'nın otokrat olarak tanımlanabilecek disiplinli yönetim tarzını devam ettiremeyen valilerin göreve gelmiş olması sebebiyle idari, iktisadi, sosyal ve askeri alanda bir bozulmaya uğramıştır.

Böylece ortaya çıkan 12 Ş. 1268 tarihli bu kanunname, beş ana bölüm dışında memurların uymaları gereken kurallar, ayrı olarak mülkiye ve zaptiye memurlarının görev ve davranışları, hukuk görevlilerinin uygulamaları, meclis üyelerinin görevleri, meclisler, akâlim müdürlerinin hizmet ve hareketleri, zaptiye memurlarının hareketleri, evkâf maddesi, konrato nizamı, ziraat nizamı maddelerini içermektedir. Kanunnamenin muhteviyatına uygun olarak Tanzimat Fermanı'nın gerekleri Mısır'da hayata geçirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kanunname, Modernleşme, Tanzimat Fermanı.

SUMMARY

After Egypt went under Ottoman rule Ottoman State started the studies in order to building Ottoman system here, traditionally. So at conquered country's old system was protected with partial arrangement like Mamluks' system in Egypt.

It is possible to say that Egypt that was under Kolaman rule for long years did not changes seriously in economics and politics after joining Ottoman lands so Egypt organization was a synthesis of Ottoman State system and Mamluks' rearranged system. But because of changed conditions Ottoman made judicial, social and administrative Kanunname while ruling Egypt. At early period arrangement were against local opposite powers and at lated period they were about European development.

The biggest change in administration in Egypt occured with Veraset Firman which made Egypt semi-independent.

Tanzimat Firman was a part of modernization for Ottoman State wanted semi-independent Egypt to be a part of this. And sent a Kanunname to Egypt in Abbas Pasha's term, with date of 1851 for all officers. This is the first arrangement for application of Tanzimat Firman.

The Kanunname shows Egypt corruption after Mehmet Ali Pasha and it includes seperately administrative and military and justice officers' tasks. It was studied to realise in Egypt according to Kanunname's terms.

Key Words: Kanunname, Modernization, Tanzimat Firman.

GİRİŞ

Mısır topraklarının Osmanlı hâkimiyetine girmesi ile başlayan süreç, Osmanlı tarihi içerisinde devletlerarası münasebetler açısından oldukça önemlidir.

Bu tarihi sürece, Yavuz Sultan Selim'in Mısır'ı fethiyle girilmiştir. Mısır söz konusu dönemde, Portekizlilerin Hindistan'a uzanan Ümit Burnu yolunu keşfetmeleri ve Kızıldeniz'de Memluklara karşı bir üstünlük kurma iddiaları sonucu zenginliğini ve Memluk Beylerinin hâkimiyet mücadeleleri nedeniyle gücünü büyük ölçüde yitirmiştir.

I. Selim, Mısır'ın içinde bulunduğu bu karmaşık durumdan faydalanmış ve 1516 yılının yaz ayında Mısır'ın, kaçak Osmanlı veliahtlarına sığınma hakkı tanınması ve Kansu Gavri ile Şah İsmail arasında olduğunu varsaydığı gizli bir antlaşmayı sebep göstererek Suriye'ye doğru yola çıkmıştır. 22 Ocak 1517'de Kahire yakınlarında Ridaniye'de Tomanbay ile yaptığı savaşta onu yenilgiye uğratmış ve Kahire, Osmanlıların eline geçmiştir¹.

Osmanlı Devleti idaresine girdikten sonra, Mısır'da öncelikli olarak Osmanlı nizamını ve hâkimiyetini tesis edecek düzenlemelere girilmiştir. Osmanlı Devleti, bu yönde daha önce benimsemiş olduğu geleneklerini burada da uygulamaya geçirmiştir. Şöyle ki, fethedilen ülkelerin eski nizamı, kısmî düzenlemeler ile muhafaza edilebilmekteydi. Nitekim Mısır'da da Memluklar devrinden kalan kanun ve uygulamalar ıslah edilmiş ve Osmanlı sistemine uygun hale getirilmiştir². Yavuz Sultan Selim, Mısır'da Osmanlı hâkimiyetini sağlamlaştırmak için Osmanlı Devleti'ne itaat edenlerden faydalanmak ve itaat etmeyenlerin nüfuzunu ortadan kaldırmak yolunu benimsemiş, Mısır'ın idari düzenini oluşturmak için de daha önce uygulanan idare sistemi hakkında bilgi toplamıştır³.

¹ Pitcher, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Tarihsel Coğrafyası*, s. 152 -156. Ayrıca bkz. Mustafa Nuri Paşa, *Netayic ül-Vukuat*, c. I-II, s. 84 -87. Ayrıca Bkz. M. Winter, "The Ottoman Occupation", *The Cambridge History of Egypt, İslamic Egypt 640 - 1517*, Vol. I, Edited By Carl F. Petry, Cambridge, 1998, s. 490-517. Heyet, "Yavuz Selim Devri", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, c. 10, s. 304-307.

² "İmparatorluğun teşekkül ettiği sahalara ait eski devir ve devletlerden intikal eden örf ve adetler, Osmanlı Devrinde de yazılmış çeşitli kanunnamelerde kendilerine bir yer ayırmışlardır. ... bilhassa bir kısım Türk ve İslam devletlerinden zapt ve ilhak edilmiş olan ülkelere büyük bir kısmında bazen eski kanunların hiç değiştirilmeden aynen ve eski isimleriyle muhafaza ve tatbik edilmiş olduğu görülmektedir." Barkan, *Kanunlar*, s. LXIV-LXVI.

³ S. J. Shaw, "The Land Law of Ottoman Egypt (960/1553): A Contribution to the Study of Land Holding in the Early Year of Ottoman Rule in Egypt", *Der İslam*, 1963, XXXVIII, s. 117. Ayrıca bkz. İbrahim el-Mouelhy, *Organisation et Fonctionnement des Institutions*

Memluklu Sultanlığının son devresinde idari teşkilat, karışık bir hale gelip saltanatın yıkılmasına sebep olmuştur. Mısır'ı fethettikten sonra Sultan Selim, burada Osmanlı düzeninin kısa zamanda yerleşmeyeceğini anladığından Mısır'ın eski teşkilatını ıslah, eyalete uygun olanların ibkâ, Memluk saltanatına mahsus olanlarının ise ya ta'dil ya da ref' edilmesini emretmiştir. Uzun müddet Kölemen hâkimiyetinde kalmış olan Mısır'ın Osmanlı Devleti sınırlarına katıldıktan sonra idari, ekonomik ve sosyal yapısında ciddi bir değişikliğe uğramadığını söylemek mümkündür. Yani Mısır'ın örgütlenmesi, Osmanlıların mevcut eyalet kurumları ile Memluk döneminden devralınmış kurumların yeniden düzenlenmeleriyle oluşmuştur⁴.

Böylece bölgede idari, adli ve sosyal sıkıntıları gidermek üzere çeşitli kanunnamelerin hazırlandığı bir döneme girilmiş ve bu süreç Mısır elden çıkana kadar devam etmiştir. Söz konusu kanunnamelerin hazırlanmasının birçok sebebi bulunmaktadır. Genel itibariyle ilk zamanlarda bölgede yerel güçler ile girişilen nüfuz mücadelesinden kaynaklanan sıkıntılar çeşitli düzenlemeler yapmayı zorunlu kılarken daha sonraki dönemlerde Avrupa'da meydana gelen gelişmelerin ortaya çıkardığı idari, adli ve sosyal değişimler de kanunnameler hazırlanmasında itici rol oynamışlardır.

Bu açıdan bakıldığında görülecektir ki Mısır, düzeni adeta hiç bozulmadan fethedilmiştir ve 1767 yılına kadar bölgede ciddi bir direnişle karşılaşılmamıştır. Mısır'ın fethi tamamlandıktan sonra, aynı yıl 1517'de I. Selim tarafından uygulamaya konulan kanunname, Osmanlı İmparatorluğu ile Mısır arasındaki münasebetleri düzenleyen temel bir belge olmuştur. Bu kanunname ile amaç, ülkenin gelir getiren kaynaklarını güvence altına almak ve buralardan elde edilen gelirleri İstanbul'da bulunan merkez hükümetinin emrine, Mısır'ın ihtiyaçlarına ve İslam Dünyası'nın mukaddes toprakları kabul edilen Hicaz'a aktarmaktır. Yine bu kanunname ile Mısır, herhangi bir savaş durumunda Osmanlı İmparatorluğu'na talep edeceği 12 bin kişilik silahlı askeri birliği hazırlayıp göndermekle ve belirlenmiş yıllık vergileri İstanbul'a ve Haremeyn'e ulaştırmakla yükümlü tutulmuştur. Bu yükümlülüğe karşılık Osmanlı Devleti, Mısır'ın güvenliğini sağlamayı ve Mısır'da muhtariyeti olan yerel Memluk Beylerinin de katılacağı bir

---

Ottomanes en Egypt (1517-1917), Conseil Supreme D'Atatürk Pour Culture, Language et Histoire Publications de la Societe Turque D'histoire, Serie VII, No. 93, Imprimerie de la Societe Turque d'histoire, 1989, s. 1-62.

⁴ Andre Raymond, *Yeniçerilerin Kahiresi, Abdurrahman Kethüda Zamanında Bir Osmanlı Kentinin Yükselişi*, (Çev. Alp Tümertekin), İstanbul, 1998, s. 19-33. Ayrıca bkz. Atilla Çetin, *Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın Mısır Valiliği Osmanlı Belgelerine Göre*, İstanbul, 1998, s. 13.

yönetimin kurulmasını garanti etmiştir. Bu şekilde Mısır'da mevcut olan rakip siyasi kurumlar arasındaki kuvvetler dengesi sağlanmıştır⁵. Oysa Baron de Tott bu kanunnameyi şöyle değerlendirmiştir; “*Sultan Selim Kanunnamesi okunduğunda, bu hükümdarın Mısır’ı Memluktardan fethettiğine değil de sanki onlara teslim olduğu sonucuna varılabilir. Gerçekten de krallığı yöneten yirmi dört beyi yerlerinde bırakırken onların otoritesini, genel vali ve meclis başkanı olarak atadığı tek bir paşanın kiyle dengelemekten başka bir şey düşünmemiştir....*”⁶.

Yavuz Sultan Selim, İstanbul’a döndükten sonra Mısır’da nüfuz sahibi kimseler, yöneticiler ya da Memluk Beylerinden kaynaklanan isyan hareketleri sıklıkla meydana gelmiştir. Bunun sebebi muhtemelen idari düzende görülen boşluklardır. Mısır’da düzen sağlanmasına önem veren Kanuni, burada sarsılan devlet otoritesini ve düzenini yeniden kurmayı istemekteydi. Bu amaçla Kahire’ye, Sadrazam İbrahim Paşa’yı geniş yetkilerle donatarak göndermiş, İbrahim Paşa 2 Nisan 1525’te Kahire’ye girerek halkın haraç ve vergi konularındaki şikayetlerini dinlemiş, daha sonra Mısır’ın bütün idari, askeri, sosyal kurumlarını incelemiştir. Halkın ve hazinenin korunmasını esas alarak kanunlar hazırlamış ve İstanbul’a bir kanunname göndererek Padişah’ın onayına sunmuştur. Padişah adına idarenin bütün alanlarını kuşatan, memurların, genel valinin ve valilerin güçlerini belirleyen, Mısır gibi Suriye’nin de mali sorunlarını düzenleyen ve Osmanlı kurumları ile Memluk yasalarını kaynaştıran bu Mısır Genel Yönetmeliği, Padişah tarafından kabul ve ilan edilmiştir⁷.

Uzun bir süre ciddi sorunlar yaşanmayan Mısır’da, idari anlamda meydana gelen en büyük değişiklik şüphesiz Veraset Fermanı ile ortaya çıkmıştır. Mısır, Osmanlı Devleti’nin Eyalet-i Mümtâzelerinden biridir⁸ ve Mehmet Ali Paşa döneminde Osmanlı Sultanı’nın vermiş olduğu İmtiyaz Fermanı neticesinde valilik, Paşa’nın sülalesinden olanlar arasında yaşça en büyük olana geçerek devam eden bir özellik kazanmıştır. Söz konusu

⁵ Necmi Ülker, “XVIII. Yüzyılda Mısır ve Cezayirli Gazi Hasan Paşa’nın Mısır Seferi”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, IX, s. 2.

⁶ Fernand Braudel, *II. Felipe Döneminde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay), c. 2, Ankara, 1992, s. 24 -27.

⁷ Heyet, “Kanuni Devri”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, c. 10, s. 319 -321.

⁸ “Osmanlı İmparatorluğu’na bağlı hususi imtiyaz antlaşmaları ile idare olunan eyaletler. Bunlar devlete maktu bir vergi ve bazıları sefer zamanında asker vererek iç işlerinde tamamen serbest bulunurlardı. Muhtelif tarihlerde görülen eyalet-i mümtaze şunlardı; Mısır Hidivliği, Mekke Şerifliği, Sisam Beyliği, Cebeli Lübnan Mutasarrıflığı, Kıbrıs Adası, Bulgaristan Prenslığı, Bosna hersek, Kırım Hanlığı, Erdel Krallığı, Eflak-Boğdan Voyvodallığı, Aynaroz.” Bkz. Midhat Sertoğlu, *Osmanlı Tarih Lûgati*, 2. baskı İstanbul, 1986, s. 106.

fermanın getirdiği imtiyazlar bununla sınırlı değildir. Mısır, Saltanat-ı Seniyye'ye maktu bir vergi vermekle beraber yabancı devletler ile gümrük ve ticaret antlaşması yapabilir ve borçlanabilirdi. Tarihe Veraset Fermanı olarak geçen bu belge sayesinde Mısır, Osmanlı Devleti'nden yarı bağımsız bir hal kazanmıştır.

Fermanda üzerinde durulan konular; Tanzimat Fermanı'nın uygulanması, vergi miktarının belirlendiği biçimde ödenmesi, kara ve deniz askerlerinin sayısının İstanbul'un izin verdiği sınırı aşmaması idi. İdari anlamda getirilen en önemli uygulama ise veraset ayrıcalığının, yani valiliğin hanedanın büyük üyesinden büyük üyesine geçmesi hakkının Mehmet Ali Paşa'ya tanınmasıdır⁹.

1841 Fermanları Osmanlı Devleti'nin sırf kendi iradesi ile değil İstanbul'da bulunan Avrupa Devletlerinin temsilcilerine danışılarak hazırlanmıştır. Söz konusu Fermanlar Mısır idaresini düzenleyen temel kuralları oluşturmuştur. Avrupa Devletlerinin bu fermanla ilgilenmelerindeki asıl gaye, Mısır'da Osmanlı egemenliğini, menfaatleri gereği, yeniden kurmaktır. Ancak yaşanan gelişmeler neticesinde Osmanlı yönetimi güçsüz düşmüş ve Mısır, Avrupalıların nüfuzuna girmiştir. Avrupa'nın Osmanlı'yı hiç değilse bir süre daha ayakta tutmak istemesinin temelinde devletlerarası güç dengesinin bozulmasını önlemek yatmaktaydı. Bunun yanı sıra İngiltere ve Fransa Doğu Akdeniz'de daha etkili bir konuma sahip olmak için rekabet etmekteydiler ve bu fermanlar sayesinde kendilerini avantajlı duruma getirmişlerdir. Zira Mısır'da temin edilecek güçsüz bir idare, onların Mısır'ın zenginlikleri üzerinde sömürgeci emellerini uygulamak için kolaylık sağlayacaktı.

30 Mayıs 1841 tarihli (2 Rebiyü'l-Ahir 1257) ferman, Mehmet Ali'nin Sultan'a teslimiyetini ifade ederek başlamakta ve Mısır idaresinin ki buna Darfur, Nubye, Kordufan ve Sennar başka bir fermanla eklenmiştir, Mehmet Ali'ye ve onun soyuna ait olduğunu doğrulamaktadır. Görüldüğü gibi bu hak, ırsî olmakla beraber Mısır'ın gelecekteki yöneticileri diğer Türk vilayetlerinin valileri ile eşit sırada olacaktı. Bunun dışında yıllık verginin Babîâli'ye düzenli olarak ödenmesi, kutsal şehirler Mekke ve Medine'ye Mısır'dan yapılan geleneksel yardımların devam etmesi, Mısır ordusunun barış zamanında 18 bin kişi ile sınırlı kalması ve nişanlar, rütbelere ile bayrakların diğer Türk ordularından farklı olmaması, albay rütbesinin sadece Babîâli tarafından verilebilmesi bu fermanın içerdiği emirlerdi. Ayrıca

⁹ E.Z. Karal, *Osmanlı Tarihi, Islahat Fermanı Devri(1856-1861)*, c. VI, TTK., Ankara, 2000, s. 85.

İstanbul'dan izin almadan savaş gemisi yapılamayacaktı. Eğer bu şartlara uyulmazsa miras yoluyla geçen egemenlik hakkı geri alınacaktı. Bu hükümler, Fermanın ilanından İsmail Paşa'nın tahttan indirilmesi arasında geçen süreçte Mısır'ın anayasal durumunun temelini oluşturmuştur (1841-1879).

Daha sonra vali olan Abbas Paşa zamanında ise Osmanlı Devleti, Mısır'a H. 1268 (M.1851) tarihli bir kanunname göndererek Mısır'ın bütün idari, mali ve hukuki sahada çalışan memurlarının tâbi olacakları kuralları yeniden belirlemiş, halka zulmetme, rüşvet karşılığı iş yapma, haksız vergi toplama gibi suçları işleyen memurların yargılanmalarına yönelik kuralları düzenlemiştir¹⁰. İşte bu kanunname, Mısır'da Tanzimat'ın uygulanmasına yönelik ilk ciddi düzenlemedir. Zira söz konusu kanunname sayesinde Mısır ile Osmanlı Devleti arasındaki görüş ayrılıkları giderilmek istenmiş ayrıca sadece idari alanda değil adli ve sosyal alanlarda da pek çok düzenleme getirilmiştir.

Bu tarz düzenlemelere gidilmesinin sebebi Mehmet Ali Paşa'dan sonra valilerin güç kaybetmesi ve buna karşılık devletin diğer görevlilerinin güç kazanmasıdır. Öyle ki bu görevliler vergi toplanması konusunda halka zulmetmeye başlamışlar ve rüşvetle iş görme, adam kayırma gibi davranışlar, yöneticiler arasında giderek yayılmıştır. Söz konusu kanunname göstermektedir ki Mısır, Mehmet Ali Paşa'nın otokrat olarak tanımlanabilecek disiplinli yönetim tarzını devam ettiremeyen valilerin göreve gelmiş olması sebebiyle idari, iktisadi, sosyal ve askeri alanda bir bozulmaya uğramıştır. Bunda, söz konusu topraklar üzerinde tarihi boyunca, köle-efendi anlayışının yerleşmiş olmasının da etkisi göz ardı edilemez bir gerçektir. Böylece merkeze giden şikâyetlerin yoğunluğu, halkın, memurların zulmünden fazlasıyla zarar görmeye başlamaları Osmanlı Devleti merkezinin bu duruma el atmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu nedenlerle hazırlanan kanunname, hem Mısır'da Tanzimat Fermanı'nın uygulanmasını istemiş hem de bütün Mısır memurunun halka zulmetmesini, rüşvet yemesini, haksız vergi toplamasını bir takım cezalar (kürek ve hapis cezası gibi) getirerek engellemeye çalışmıştır. Görüldüğü gibi Mehmet Ali Paşa zamanında Mısır Eyaleti idaresinde bu tip sorunlar ile karşılaşılmazken sonraki dönemlerde Osmanlı Devleti, Mısır Eyaleti'nin idaresini kontrol altına almaya çalışmak zorunda kalmıştır.

Yukarıda bahsedildiği üzere iki taraf arasındaki görüş ayrılıkları Tanzimat Fermanı'nın Mısır'da tatbikine dair idi. Fermana göre, mahkûm

¹⁰ BOA, *İ. MTZ.05. 1895-33, 1268 Ş. 12.*

olanların idamı valilere verilmemiş idi. Abbas Paşa buna itiraz etmiştir. Babîâli, bu meseleyi halletmesi için Fuat Efendi'yi (Paşa) Mısır'a göndermiştir. Abbas Paşa, kendisi ve ülkesi ile ilgili olarak bazı maddelerin eklenmesini istemiştir ki bunlar daha çok kendisine muhalefet edenlerin cezalandırılmaları ve “*kısas ve sair cihetle... idam maddelerinden dolayı... tekrar iddia ve istid'aya dair...*” dir¹¹. Nihayet Mısır Eyaletinin bölgesel şartlarına göre uyarlamalar yapılmıştır. Konu ayrıntılı bir şekilde görüşülmüş ve gerekli görülen bir takım değişikliklerin yapılması yanında Abbas Paşa'ya geçici olarak yedi senelik idam kararını onaylama yetkisi verilmesi ile mesele halledilmiştir¹².

Ayrıca kendisine ahaliyi angaryada çalıştırmak, askeri hizmete çağırabilmek ve Mehmet Ali ailesini idare edebilmek hakları da tevcih olunmuştur¹³. Bunun üzerine ilişkiler normale dönmüştür.

12 Ş. 1268 tarihli bu kanunname, beş ana bölüm dışında memurların uymaları gereken kurallar, ayrı olarak mülkiye ve zaptiye memurlarının görev ve davranışları, hukuk görevlilerinin uygulamaları, meclis üyelerinin görevleri, meclisler, akâlîm müdürlerinin hizmet ve hareketleri, zaptiye memurlarının hareketleri, evkâf maddesi, konrato nizamı, ziraat nizamı maddelerini içermektedir. Kanunnamenin muhteviyatına uygun olarak Tanzimat Fermanı'nın gerekleri Mısır'da hayata geçirilmeye çalışılmıştır.

Ne kadar başarılı olduğu ise tartışma konusudur. Zira Kanunname'nin yürürlüğe geçirilişini takip eden dönemlerde Mısır yönetimi, özellikle ekonomik manada olmakla birlikte her alanda çürümeye yüz tutmuş, rüşvet sadece ikinci dereceden memurların tenezzül ettikleri bir yol olmaktan çıkıp yönetimin en üst kademelerinde yer alanların dahi sorunları çözmek için sıkça başvurdukları bir yöntem olmuştur.

Yayınladığımız Kanunnâmenin dil ve uslûbunu, mana ve mefhumunu muhafaza etmek için metni sadeleştirmedik, olduğu gibi verdik. Transkripsiyon işaretlerindeki ayrıntıları vermedik, daha çok kullanılan transkripsiyon işaretlerini kullandık. Uzatma ve inceltmeleri (^), hemzeleri ('), ayınları da (') işareti ile gösterdik. Eski Türkçe imladaki *itdi, virdi, virildi, idildi, 'Ali* gibi kelimeleri, daha akıcı olduğundan bugün telaffuz edildiği şekliyle, *etti, verdi, verildi, edildi, Ali* şeklinde yazmayı, tercih ettik.

¹¹ BOA. İ. MTZ. 05, 16-529, (26 M. 1269).

¹² BOA. İ. MTZ. 05, 15-501, (19 Ca 1268).

¹³ BOA. A. AMD. , 1268 S. 17, 36-47.

KANUNNÂME*

Atufetli Efendim Hazretleri

Mısır Eyâleti'nde icrâsı mukarrer olan usûl-ü Tanzîmiye iktizâsınca kavânîn ve nizâmât-ı Devlet-i Aliyye'den eyâlet-i mezkûrenin ahvâl-i mevki'iyesine göre vaz' ve icrâsı lâzım gelen mevâddın müzâkeresi için tertîb olunmuş olan komisyonda icrâ kılınan tedkîkâta tevfikân ıslâh olunan Mısır Kânunnâmesi mukaddemce Encümen-i Meşveret-i Vükelâ'da dermeyân olunub tashîh ve ta'dîl kılınan mevâddı merkez-i kabulde görünmesiyle beraber karar-ı kısâs meselesinin hüsn-ü tesviyesine ta'lik olunmuşdu. Atufetli Müsteşar Efendi Hazretleri sâye-i muvaffakiyet-vâye-i hazret-i mülûkânede kısâs meselesini dahi sûret-i matlûbeyeye getirerek bu kere avdet etmiş ve karar-ı âhar icâbınca zikrolunan kânunnâmenin mesâil-i mu'allakası ıslâh ve ta'dîl kılınmış olduğundan şehri Ramazân-ı Şerîfin sekizinci Cuma gecesi sâhilhâne-i Cenâb-ı Fetvâ-Penâhîde ma'kûd Meclis-i Mahsûs'da kısâsen ve siyaseten katl maddesinin meşrûhât ve ta'dilâtı ve ona dâir komisyondan yazılmış olan bir kıt'a mazbata ve bu karar üzerine Mısır Vâlisi Fehâmetlü Devletlü Abbas Paşa Hazretlerine hitâben tasdîri lâzım gelen Fermân-ı Ali müsveddesi ile beraber kırâ'at olunarak tashihât-ı vâkı'a ve müsvedde-i mezkûrenin ahkâm-ı münderecesi evvel ve ahir isâbet-efzâ-i sunûh ve sudûr buyurulan emr ve fermân cenab-ı hilâfet-penâhîye muvâfık olup siyaseten idam olunacak mücrimînin müddet-i mahdûde ile limana vaz'ı maddesi dahi muvaffakiyet-i seniye-eser-sa'adet kesreti olarak kısâs maddesinde verilen karara tevfikân bir sûret-i mevkûteye rabt olunmağla bu maddeler dahi meşhûd çeşm-i rikkatimiz olan muvaffakiyet-i seniyeye teşekküren da'vût füzûnî-i ömr-ü şevket velinimet ile tezyîn-i lisân-ı 'ubûdiyet eylemekten başka câ'-i makâl olmadığından heman zikr olunan kanunnâme ve fermân-ı âlinin tebyîz ve ısdâr ve vâli-i müşârünileyh hazretleri tarafına irsâl olunması beyne'l- huzzâr müttehîdan tasvîb ve istihâb olunmuş olmağla ol bâbda her ne vechle emr-u fermân Hazreti Zıllulahi-i kerâmet-efzâ sünûh ve sudûr buyurulur ise icrâ-i muktezâ-i celiline ve kânunnâme-i mezkûrun tebyîz ve teclîdi ve fermân-ı âlinin dahi tebyîziyle meşmûl lahâzetten cenâb-ı şehinşâhi ve iktizâ-i âlisi icrâ buyurulmak için takdîmine mübâderet olunacağı ve zikr olunan komisyon müzâkerâtında bulunmak için vâli-i müşârünileyh hazretleri cânibinden me'mûren burada bulunub hüsn-ü hitâm maslahata mebnî avdeti merhûn müsâ'ade-i cenâb-ı pâdişâhî olan Saadetlü Edhem Paşa ile refakatlerinde bulunan Kaymakam Abdurrahman Bey ve ketebeden Binbaşî Esad Efendi

* Başbakanlık Osmanlı Arşivi İMTZ 05 Gömlek Sıra No: 1895-33, Tarih: 1268.Ş.12

haklarında avâtıf-ı aliye şâyan buyurulması inâyet-i cihân-şumûl-i cenâb-ı velînimete çeşbân olacağından mümâ-ileyh Edhem Paşa'ya yirmi beş bin ve Hayreddin Paşa'ya yirmi bin ve mîr-i mümâ-ileyhe on beş bin ve Esad Efendi'ye on iki bin beş yüz guruş kıymetli birer kutu ihsân buyurulması ve zikrolunan fermân-ı âli ile kânûnnâme-i hümâyânun isâline me'mûr olan saadetlü Afif Beyefendi birkaç gün sonra hareket eylemek üzere bunların evvelce azîmetine müsâ'ade-i seniye erzân buyurulur ise hareketlerinden evvel Paşa-i mümâ-ileyhumânın rû-mâl Asitân-ı bülend erkân-ı hazret-i tâcdâri olmak ni'met-i âlem kıymetine dahi nailiyetleri atıfet-i celîle-i hazret-i pâdişâhiye şâyan görünmüş ise de bu maddeler hakkında ve mümâ-ileyhumânın rızâ-i hâk-pâyî hümâyûn hazret-i şehinşâhî olmalarına müsâ'ade-i seniye erzân buyurulduğu halde kangı gün mâbeyn-i hümâyûn cânib-ı şevket-i câlibine iğrâmı husûsunda dahi her ne vechle emr ve irâde-i cenâb-ı ketb-i sitânı meâli-pirâ-yı sunûh ve sudûr buyurulur ise ona göre hareket olunacağı ve evrâk-ı mezkûre manzûr-u şevket makrûn hazreti mülûkâne buyurulmak için 'arz ve takdîm kılındığı beyânıyla tezkîre-i senâveri terkîm olundu efendim

Fi 12 Şaban Sene 68 (1 Haziran 1852)

Ma'rûz-u çâkeri kemîneleridir ki

Resîde-i dest ta'zim olan işbu tezkîre-i sâmiye-i âsâfâneleriyle evrâk-ı ma'rûze meşmûl nazâr-ı şevket-eser-i hazret-i hilâfet-penâhî buyurulmuşdur istizân-ı sâmi-i sadâret-penâhîleri vechle heman zikr olunan kanûnnâmenin tebyîz ve teclîdi ve fermân-ı âlinin dahi tebyîziyle takdîm buyurulması ve mümâ-ileyhe ol mikdâr kıymetli birer kıt'a kutu itâ olunması ve Paşa-i mümâ-ileyhumânın bi-mennihi te'âlâ işbu Cumartesi gecesi mâbeyn-i hümâyûn taraf-ı eşrefine i'zâmı müte'allik ve şeref-sudûr buyurulan emr ve irâde-i seniye-i cenâb-ı mülûkâne muktezâ-i münîfinden olarak mârû'l-beyân evrâk yine sevâb-ı nümâ-i asafânelerine i'âde kılınmış olmağla ol bâbda emr-u fermân hazret-i veliyü'l- emrindir.

Fi 14 N.

İşbu hatt-ı hümâyûn şevket makrûn-u hazret-i şahânedede mansûsu olan mevâddd-ı selâse ki emniyet-i cân ve mâl ve mahzûziyet-i ırz ve namûsdur bunlar esâs-ı 'adimu'l-indirâs-ı şer'i şerîf üzerine mebnî ve Tanzîmat-ı Hayriye'nin dahi mevâddd-ı esâsiyesi olmağla bunlara müteferri' olub ittîfâk-ı ârâ ile vaz' ve tesis buyurulmuş ve muahharan bi'l-icâb yine ittîhâd-ı efkâr ile zeyl ve ilâve kılınmış olan mevâddd-ı cezâ'iyeyi şâmil tanzîm ve tab' olunan kanûnnâme-i hümâyûnunun memâlik-i mahrûse-i cenâb-ı şehriyârîde icrâsına sunûf-u me'mûrîn-i saltanat-ı seniye me'mûr oldukları

misillû bundan akdem sahife-i pirâ-yı sudûr buyurulmuş olan Verâset Fermân-ı ‘Âlişanı mantâk-u münîfi üzere kânûnnâme-i humâyun-u mezkûrun saye-i şevket-vâye-i hazret-i Pâdişâhîde Mısır Eyâletine dahi icrâsı şeref-efzâ-yi sünûh buyurulan emr-u fermân cenâb-ı hilâfet-penâhî muktezâ-i âlisinden bulunmağla ihsân buyurulmuş olan verâset imtiyâzının şerâit-i asliyesine müterettîb olduğu üzere Mısır vâlisi bulunan zât dahi mevâdd-ı esâsiye olan emniyet-i mâl ve cân ve mahzûziyet-i ‘ırz ve namûs kaziyelerinin mezkûrenin kâmilen icrâsıyla beraber kavânîn ve nizâmât-ı mevzu’anın fermân-ı hazret-i pâdişâhîde mestur bulunduğu vechle eyâlet-i mezkûrenin iktizâ-yı mevki’ine tatbîkan ve usûl-i adl ve ittifâka tevfikan emr ve irâde-i hazreti Pâdişâhîde tatbîkan usûl ve adl ve insâfa ve iktizâ-i mevki’a tevfikan hüsn-i ifâsına taraf-ı saltanat-ı seniyyeden me’mûr olub şu kadar ki Mısır eyâletinin tebâyi’i mevki’asi icâbınca mevâdd-ı esâsiyyenin gayr-i nizâmât mevzu’a ahkâmından bazılarının yani Mısır arzî harâciyeden bulunduğu cihetle tapu senedâtı ve idâre-i umûr-u evkâf-ı mahalliye misillû şeylerin mevzu’uları oraca nâ-mevcûd ve fermân-ı âli-i mezkûr mudâri vechle Mısır’ın vergi-i mâlî müretteb ve mu.... ve mâl me’mûrlarının usûl ve harekâtı mu’ayyen ve mahdûd olduğu gibi eyâlet-i mezkûreye mahsûs felâhat ve zirâ’at maddelerinden dolayı vuku’bulan bazı cinâyât için şimdide kadar mahâllince icrâ olunan mu’amelâtın Tanzîmat-ı Hayriye usûl-u adliyesine tevfikan ta’dîli dahi mîzâc-ı maslahat icâbından görünmekle gerek mevâdd-ı esâsiye-i mezkûre ve gerek ona müteferri’ olan kavânîn-i mevzû’a ve zeyl olunan keyfiyet-i nizâmiyeden ber-minvâl-ı muharrer mevzu’ları nâ-mevcûd ve zikr olunan fermân-ı âlide münderic ve meşrût olandan ma’adâsı oraca dahi mer’î olmak üzere icrâ olunacak ahkâm-ı cezâ’iye yine üç fasıl olarak tanzîm ve fakat eyâlet-i merkûmeye mahsûs ‘amâliyatdan zuhûr eden cinâyatın tahrîren arz kılman bed bend mu’amelât-ı cezâiyesi dahi kanûnnâme-i humâyûnun ahkâm-ı hayriyesine tatbîkan ve iktizâ-i mevki-i tevfikan bi’t-ta’dil onlar da iki fasıl olarak ve ta’limat-ı seniye-i umûmiye ve nizâmât-ı mevzû’adan münâsib maddeler dahi kezâlik eyâlet-i merkûmenin ahvâl-i mevkisine göre ilave kılınarak zeyline tahrîr ve tastîr ve işbu mecelle-i kânûniye tertîb kılınıb icrâatı Mısır vâlisi bulunan zâtın uhdesine ihâle ve tefvîz kılınıb olunub icrâatına Mısır Vâlisi bulunan zât tarafından nezâret ve himmet olunmak üzere tertîb kılınan mecelle-i kânûniyedir.

Fasl-ı Evvel

Birinci Madde: Bilâ-istisnâ teb’a-i Devlet-i Aliyye’den olanların metbû’u şer’îsi olan Devlet-i ‘Aliye ve ihsân buyurulan verâset-i âlisi mücebince Mısır vâlilerine muhavvel olan hükümet-i mahalliye bulunan

idâre-i mahalliye ve bi't-tevârus vâli bulunan zât ile ve me'mûrîn aleyhine ikâz-ı fitneye cesâret ve katl-i nefse cür'et misillü bir hareket vukû'bulub da şer'an ve kanûnen ve alenen ve tahkikât-ı lâzime ve tedkikât-ı mukteziye ile kerrâren ve merrâren da'vâsı görülerek bilâ-garaz cünhası ba'de's-sübût hükm-ü şer'îsi tertîb etmeksizin hafî ve celî katilen ve tesmîmen ve gerek her türlü suver-i mümkinine ile hiç kimesnenin cânına kasd olunmak ve kast vukû'unda bizzât itsün veya ettirsin her kim olur ise olsun hakkında kısâs ve hükm-ü şer'î icrâ oluna velev ol maktûlun veresesi diyet ahzıyla râzî olmak veyâhud ol kâtili bütün bütün afv etmek sûretinde olsalar bile işbu idâm madde-i kabîhasına cesâret eden me'mûr be-her hâl siyâseten ve nizâmen idâm kılına ve'l-hâsıl işbu katl-i nefis maddesinde büyük ve küçük müsâvi tutula.

İkinci Madde: Nefs-i Şehr-i Mısır'da vukû'bulan katl maddesi Mısır'ın kadı yahud nâib ve müftüsü efendiler hazır oldukları halde meclis-i ahkâm-ı Mısıryede görülerek tevâtüren sâbit olup veyâhud şahidler kemâl-i dikkatle tezkiye birle hakikat-ı hâl tahakkuk etmedikçe ve ba'dehu ilâm-ı şer'îsi Dersaadet'e irsâl olunarak taraf-ı fütuvvet penâhîye takdîm ile tasdik olunub ondan sonra hâk-pây-i humâyuna arz ile fermân-ı ali sâdir olmadıkça icrâsı câiz olmaya.

Üçüncü Madde: Ekâlim-i Mısırye'de vukû'bulan katl ve idam maddeleri Ekâlim Meclisinde ma'rifet-i şer'le tevâtüren isbât olunub veyâhud şahidler kemâl-i dikkatle tezkiye birle da'vâsı görülüb ba'dehu 'ilâm-ı şer'îsi ve meclis mazbatası Meclis-i Ahkâm-ı Mısırye'ye ve orada tedkikât-ı lâzime icrâsından sonra Divân-ı Vâlâ'ya gönderilip ondan kezâlik Dersaadet'e bi'l-irsâl taraf-ı fetvâ-penâhîye takdîm ile tasdik olunub ondan sonra dahi hâk-pây-i humâyuna arz ile fermân-ı âli gönderilmedikçe icrâ olunmaya.

Dördüncü Madde: Devlet-i Âliye'nin her sınıfında bulunan me'mûrlarından birisi ber-vech-i meşrûh muhâkemesi memleket meclisinde sebkât ve mürâfa'ası ma'rifet-i şer' ile rû'yet olunarak katl madde-i fazîhasına ictisârı sâbit ve kısâsına hükm-ü şer'îsi lâhik olan şahıs hakkında sûret-i muhâkemeyi mutazâmmın tuğralı fermân-ı âli-i sarîh bulunmaksızın icrâ-i kısâs husûsu kanûnen men' olunmuş olduğundan usûl-ü meşrûhaya ri'âyet ve i'tina etmeyen me'mûr hilâf-ı kanûn harekete cesâret etmiş olacağından hakkında nizâmen mücâzât-ı lâzımı icrâ kılına.

Beşinci Madde: Sâ'î-i bi'l-fesâd olanlar iki nev' ve sûretten hâli olmayub birisi kavlen ve diğeri fiilen olacağından meselâ bir adam diğeri bir adamı veyâhud bir takım adamları celb ile devlet-i aliye ve verâset fermân-ı

âlisi mücebince Mısır vâlilerine muhavvel olan hükümet-i mahalliye ve bi't-tevârüs vâli bulunan zât ile me'mûrîne karşı ve kavânîn ve nizâmâta mugâyir harekâta terğîb vâdisinde fesâdlı sözler söyledikleri ve fesâda dâir mukâvele ve mu'âhede ve mükâtebeleri tahakkuk eder ise bir seneden beş seneye kadar vaz'-ı kürek ve pranga oluna.

Altıncı Madde: Fîilen olduğu halde yani bir kimseyi veya bir takım adamları bağı ve isyâna da'vet ile cem'iyet etmek ve onlara esliha ve barut vermek gibi şeylere tesaddî edecek olacağı takdîrde bu makûlelerin cünhası pek azîm olacağından bu misillûler on seneden onbeş seneye kadar limana vaz' veyâhud bilâd-ı ba'îdeye nefy ve tağrîb kılına. Ehl-i fesâdın cem'iyetlerine dâir hizmetlerde bulunanlar ve keyfiyeti bilerek cebren olmayub da kendi rızâlarıyla cem'iyet-i mezbûreye esliha ve mühîmmât-ı harbiye verenler ve ehl-i fesâdın temekkün ve ihtifâ ve tecemmüleri için tedârikinde bulunanlar dahi kabâhatlerinin derecesine göre ba'de-l muhâkeme bir seneden beş seneye kadar vaz'-ı kürek ve pranga oluna.

Yedinci Madde: Fesâd-ı kavli ve fi'iliye cesâret edenler mahrûse-i Mısır'da buldukları takdîrde da'valarının ru'yeti ve tevâtüren isbâtı Meclis-i Ahkâm-ı Adliye-i Saltanat-ı Seniye'nin bir şubesi olan Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye'ye münhasır ola.

Sekizinci Madde: Fesâd-ı kavli ve fi'iliye cesâret edenler ekâlimde olduğu takdîrde muhâkemeleri evvel emirde iklim meclisinde ber-vech-i hakk fasl ve rû'yet olduktan sonra mufassal jurnal ve mazbatası ile ma'an Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye'ye ve andan cânib-i Vâliye bildirilerek beşinci ve altıncı maddelerde tatbîkan icâbı icrâ kılma.

Dokuzuncu Madde: Kutta'-i tarîk olanlar eğer itlâf-ı nüfûs-u beşeriye etmeyerek fakat adam soymak fazîhasına cesâret etmiş ise yedi sene müddet için vaz'-ı kürek oluna ve o misillûler adam telef etdikleri halde bi't-tahkîk sabit oldukdan sonra iktizâ-i şer'îsi vechle idam kılma.

Onuncu Madde: Müsellâh olan erbâb-ı fitne ve isyân ve kuttâ'î tarîk takımının beher hâl kuvve-i müselleha ile üzerlerine varılacağından ol hinde maktûl olanlar için kısâsı lâzım gelmez ise de hayyen tutulan eşhâsın bilâ-muhâkeme idâmı câiz olmayacağından buna cesâret edenler hakkında dahi hükm-ü kısâs icrâ oluna.

On Birinci Madde: Mûcib-i kısâs olub sonradan bazı veresenin afvıyla veya sulh ile ve yine dine ve mâla münkalib olan ve müceb-i ibtidâiyet bulunan madden katlin iktizâ-i şer'îsi icrâ olunduktan sonra Mısır'ın mesâfe-i ba'îdede olması cihetiyle bu misillû mahall-i ba'îdede olan katl hakkında

câri olacağı vechle şahsı katl icâbına göre beş seneden on beş seneye kadar İskenderiye Limanı'nda veyâhud mahall-i münâsibde vaz'-ı kürek oluna.

On İkinci Madde: Maktûl diyâr-ı âharda olur veya veresesi taşrada bulunur ise zuhûru melhûz olan veresinin vürûduna kadar şahsı kâtil mahbûsen tevkîf olunub fakat veresesi bulunmayan maktûlun da'vâsı taraf-ı Saltanat-ı Seniye'ye isâbet edeceğinden ba'de't-terâfu' sâbit olduktan sonra o misillû kâtilin kısâsen idâm veyâhud Beytûlmâl için diyet ahzıyla mücâzât olunması reyî ulû'l emre makuzu bulunduğundan ol vechle icrâ oluna.

On Üçüncü Madde: Madde-i katl-i 'âmmden olmayıp hatâ'en olduğu takdîrde o makûle hatâ'en olan maktûlün katli kendisinden o misillû ef'âl vukû'bulmamış kimesne olduğu ve sâbıkası olmayıp hakkında hüsn-ü şehâdet olunarak muzanna-i sû' olmayacağı 'inde's-şer tebeyyün eder ise yalnız icâb-ı şer'îsinin icrâsıyla iktifâ olunub muzanna-i sû'olacağı halde nizâmen bir sene müddet için küreğe ve prangaya dahi vaz' oluna.

On Dördüncü Madde: Bir adam diğer adamın cânına kasd ile fakat bizzât icrâ etmeyerek başka bir şahsı akçe veyâhud sâir cihetle itma'ı ve iğfâl edip de onun vesâtatıyla idâm etdirecek olursa asıl kâtil hakkında şer'an ve kanûnen iktizâ eden hüküm icrâ oluna.

On Beşinci Madde: Nisâdan kâtil zuhûrunda kâtil ve kâtile hakkında diyet ve kısâsı muktezâ-i şer'î şerîf üzere bir râddede olacağından o makûle kâtile hakkında zükûr hakkında olan kanûn icrâ olunub fakat muayyen kâtil nisâdan ise tâ'ife-i nisâyâ mahsûs mahbesde ıslâh-ı nefis edinceye kadar habsi ile müddet-i mahbûsiyetinde infâk ve iksâsına icbâr olunacak veli ve akrabası olmadığı halde cânib-i Beytûlmâl'dan infâk ve iksâs oluna.

On Altıncı Madde: Umûr-u zabtiye ve rabtiye me'mûrlarına karşı durup silah çekmek misillû hâlât-ı reddiyyeye cesâret edenler işbu kabâhatten ma'adâ zâbite adem-i itâ'at töhmetiyle dahi müttehim olacağından derece-i cünhasına göre iki aydan iki sene ve silah boşanmış olduğu halde üç aydan üç sene ve gerek kurşun ve sâir alât-ı ceriha ile cerh etmiş olduğu sûretde iltiyâmına kadar mesârifî ondan alınıp kendisi beş aydan beş seneye kadar ta'yîn-i müddetle vaz'ı pranga olunarak hidâmât-ı süfliyyede istihdâm oluna ve mecrûh olan adam cerihan vefât ettiği halde artık sade katl meselesine intikâl edeceğinden iktizâ-i şer'î ve kanûnisi icrâ oluna.

On Yedinci Madde: Ale'l-ıtlâk nâsdan birisi diğerine silah çektiği halde derece-i cünhasına göre bir aydan bir sene ve silah boşalmış ise iki aydan iki sene ve cerh etmiş ise kezâlik iltiyâmına kadar mesârifî alınmak

üzere cerhin derecesine nazâran üç aydan üç seneye kadar prangaya konula ve cerhden müte'essiren vefâtı vuku'unda icâb-ı şer'î ve kanûnisi icrâ kılına.

Fasl-ı Sâni

Birinci Madde: Kâffe-i teb'a-i Devlet-i Âliye emniyet-i cân ve mâl ve mahfûziyet-i ırz ve namûs hukûk-u şer'îyesine nâil olduklarından serbestiyet derecesine varmayarak ber-muktezâ-i harisi şer'îye küçük ve büyük herkesi kendi hukûkunu iddi'aya muktedir olup ırz ve namûsu dahi kişinin cânı gibi azîz ve muhterem olarak muhâfazâ ve vikâyesi muktezâ-i insâniyetten olmakla farazâ bir adamın itibârına dokunacak söz söylemek ve bilâ- mûcib dövmek veya söğmek onun namûsunu hetk etmek olduğundan o makûle hetk-i namûsa mütecâsir olan kesânın cünhası şer'an sâbit olup hadd-i şer'î lâzım geldiği halde hadd-i şer'îsi icrâ oluna.

İkinci Madde: Bu misillü madde mahrûse-i Mısır'da vukû'bulduğu cünhası yalnız ta'zîrde kaldığı sûrette ta'zîr dahi herkesin hâl ve şânına göre olduğundan ol kimse ulemâ-i fihâmndan ve sâdât-ı kirâmndan ve zî-rütbe-i zevâtdan ise Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye'ye celb ile ta'zîr kılına ve evsât-ı nâsı ve ehl-i sûk ve bu raddelerde olanlar iktizâsına göre ihzâr ve habs ve nefy oluna ve ehâd-ı nâs makûlesi kezâlik ihzâr ve habs ve nefyden başka vech-i şer'î üzere üçden nihâyet yetmiş dokuz adede kadar değnek darbıyla te'dîb kılına taşralarda dahi bulunduğu mahâllin müdürü ma'rifetiyle bu vechle icrâ oluna ve bu misillü mevâdd vukû'unda kavî-i mücerred ve kuru iftirâ ile hüküm olunmayarak tahkîk ve tedkîkine bakılıb müfterinin iftirâsı tebeyyün eylediği halde müfterî olan şahsı te'dîben beş günden kırk beş güne kadar habsoluna.

Üçüncü Madde: Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye Meclisi dikkat ve hakkâniyet olacağından bu misillü mevâddın tasahhüb ve gars maddelerinden âri olarak fark ve temyîzine kemâl-i dikkat ve hilâfında vâki olacak mes'ûliyetden mübâ'aded eylemek ve doğruyu çekinmeyerek söyleyip ihtârda kusûr eylememek meclis-i mezkûrun vazife-i zimmeti ola.

Dördüncü Madde: Zâbitân-ı askeriye ve neferât ve sâir umûr-u zabtiye me'mûrları hod-be-hod kimesneye sövmeyip ve bed lakırdı söylemeyip fakat onların me'mûriyetleri sokaklarda ve gavga ve nizâ vukû'unda ve bazı erbâb-ı töhmetin zuhûrunda tutup hiçbir şey yapmaksızın doğruca iktizâ eden zâbit mahâlline götürüb teslim etmesi ve götürülecek olanlar dahi özr-ü şer'îsi olmadıkça zâbite itâ'atle istenilen mahalle gitmeye müsâra'at eylemesi lâzım geleceğinden o misillülerden zâbite adem-i itâ'atle huysuzluk edenleri bulunur ise hakkında icâbı vechle mu'âmele-i cebriye icrâsı câiz görüle.

Beşinci Madde: Bazı esvâk ve mahâll-i sâirede şuna buna sarkıntılık eden sekerâtın birini şer'î lede's-sübût hadd-i şer'îsi icrâ olunub fakat .... olan edebsizlere ve alâmetiyle tutulan kumarbazlara dahi cünhalarına göre mesâğ-ı şer'î olduğu vechle öldüresiye olmayarak kâimen üçden nihayetü'n-nihâye yetmiş dokuz adede kadar değnek darbıyla ta'rîz kılma ve bu sûrette bulunan edebsiz ve kumarbazların bir iki defaya kadar tutulur ise haklarında yine ta'zîr-i mezkûr icrâ olunub ondan sonra fezâhat-ı mezkûreyi ihtiyar eyler ise ısrâr demek olacağından ol vechle ısrârı takrîrinde kendi de nedâmet ve tövbe-i sahîha hâsıl oluncaya kadar kürek veya prangaya vaz' oluna.

Altıncı Madde: Gerek Ehl-i İslam ve gerek millet-i sâire kızlarını akrabasının haberi olmaksızın 'akd etmek za'miyle âhar iklimine kaçırmak veyâhud memleketden hârice çıkarmak misillü vaz'ı nâ-marziye cesâret edenler olur ise tutulub keyfiyetleri ol mahâllin müdürü ma'rifetiyle tahkik olunduktan sonra evrâk-ı mukteziyesiyle ma'an mensûb oldukları Ekâlim Meclisine gönderilip onda da'vâsı rû'yet olunarak cünhâsı sâbit oldukda o makûleler li-ecli't-te'dib mahâllinde nizâmen altı mâh habsle mücâzât oluna ve böyle akraba ve ta'allukâtının haberi olmaksızın kaçırılan kızı âhar ikliminde bir imâm veya fakîhin yanına veyâhud mahkemeye götürdüklerinde 'akd etmeyip keyfiyeti derhal hâkim-i beldeye bildire ve hâkim dahi mahâlline göndere.

Yedinci Madde: Alet-i cârihadan ma'dûd olmayan şeyler ile birbirlerini darba cesâret edenlerin kabâhatleri derecesine göre on beş günden üç mâha kadar habs ile ta'zîr olunacakları misillü kezâlik sûret-i şer'îyesine tatbîkan bu makûlenin yine derece-i cünhasına göre üçden yetmiş dokuz adede kadar değnek darbıyla dahi ta'zîrleri câiz ola.

Fasl-ı Sâlis

Verâset Fermân-ı Âlisi Mücebince

Birinci Madde: Taraf-ı Devlet-i Aliye'den Mısır vâlilerine muhavvel olan hükümet-i mahalliye ve bi't-tevârüs vâli bulunan zât ile me'mûrîn taraflarından kimesnenin mâl ve emlâkine vâz'ı- yed olunmaya. Ve büyük ve küçük bir kimesne diğer birisinin mâl ve emlâkine bî-gayr-i hak ta'arrûz ve tasallût ve müdâhale etmek veyâhud cebren almak veya satdırmak için bizzât veyâhud bi'l-vâsita icbâr etmek misillü şeyler vechen-mine'l-vücûh câiz olmaya. Ve eğer bu misillü madde-i memnû'a ve mekrûhiyeye cesâret eden olur ise farazâ birinin mâl ve emlâkine tasallûtu vukû'unda men' ve def' olunub şâyet bir takrîb ile zabt etmiş bulunur ise mazbût olan mâl ve emlâk mevcûd ise aynen değil ise semenen sahib olunana reddettirildikten sonra ol

şahsın hilâf-ı kanûn harekete cesâretine binâen erbâb-ı münâsib ve me'mûriyetden ise hizmetinden tard ve ihrâc olunub bu takımdan olmadığı halde memleketine âhar mahalde bir sene durmak üzere nefy ve tağrîb kılına.

İkinci Madde: Mesâlih-i mîrîyede müstahdem sigâr ve kibâr me'mûrînden birisi taht-ı idâresinde olan veyâhud kendisine emânet ve teslîm olunan mebâliğ ve emvâl veya eşyâ-i sâireden ihtilâsa yani ahz ve ketme cesâret etmiş olduğu alenen muhâkeme olunarak sübût bulunduğu halde kendisinden tahsîl oluna. Ve edâsında sûret-i acz gösterir ise mâl mülkünden ol mikdârı furuht olunarak ba'de't-tahsîl bir dahi hidâmât-ı mîrîyede istihdâm olunmamak üzere tard kılına. Ve ihtilas ettiği mebâliği tamamen ifâ ve sedd edecek mevcûdu olmadığı takdirde nefy ve tard ile mu'âmele oluna.

Üçüncü Madde: Umûm Divânî ta'bîr olunan mevâki'-i me'mûriyete müteferri' olan mahallerden Umûm Divânları'na ve onlardan dahi Divân-ı Mâliye'ye takdîm olunacak hesâbâtın rû'yetinde derece ve senedât-ı lâzimesiyle mukâbelesinde ve umûmen defâtir ve muhâsebat ile ..... ve mesâlih-i sâirenin hîn-i tefîşinde mevcûdâtı ve makbûzât ve medfû'âtdan bir günâ irtikâb tebeyyün eylediği halde irtikâb eden adamdan istirdâd olunub te'dîbi sirkat cezâsına tevfikân icrâ kılına. Ve asıl me'mûr olan zât dahi bu kazıyyeye vâkıf olduktan sonra iğmâz etmiş olduğu tahakkuk eder ise 'azl ve tard ile te'dîb oluna. Ve me'mûr kendisine emânet ve teslîm olunan emti'a ve eşyâ ve âlât ve edevâtdan birini 'adem-i dikkat ve ihtimâmdan nâşi telef ve zayı' ettiği tahakkuk eder ise ol eşyânın bahâsı cezâen kendisine tazmîn etdirilmesiyle bu misillûlerin maslahatdan 'azl ve tardı dahi câiz ola.

Dördüncü Madde: Çünkü her bir me'mûr makbûzât ve medfû'âtdan dolayı meclisce mes'ûl ve zararına zâmin olunacağı misillû ma'iyetlerinde istihdâm olunacak adamların dahi mu'temed ve mu'temin olması lâzım geleceğine binâen ba'dez-zîn o makûle hizmetlerde hiçbir tarafın hatırı için adam istihdâmı câiz olmaya.

Beşinci Madde: Taraf-ı Eşref-i Hazret-i Şahâne'den mevzû'u cemi'i kavânîn ve nizâmât-ı müessesenin Meclis-i Ahkâm-ı Adliye hâmi-i Kadısı olduğu gibi bi't-tevârûs Mısır Vâlilerine ihsân buyurulmuş olan Verâset Fermânı mücebince taraf-ı saltanat-ı seniyyeden vaz' ve te'sîs buyurulmuş olan işbu kavânîn ve nizâmâtın Mısır'da dahi vâli ile Meclis-i Ahkâm-ı hâmi-i kadısı olacağından mecmû'u 'ulemâ ve ümerâ ve mesâlih-i mîrîyede kullanılan kâffe-i me'mûrîni ve müstadimîn umûr-u me'mûriyetlerine dâir her bir ef'âl ve harekâtdan dolayı mes'ûl olduklarından birisinin maslahat-ı me'mûresinde tekâsülû rû-nümâ olur ise akâlim meclislerinde veyâhud

Ahkâm-ı Mısriye Meclisi'nde da'vâsı görülüb bi'l-muhâkeme cünhası sâbit olur ise hakkında ber-mûceb-i kanûn mu'âmele-i cezâiye icrâ oluna.

Altıncı Madde: Mısır'da ahkâm-ı şer'iyeye dâir olan mevâd hükkâm-ı şer' efendiler ve umûr-u mülkiye ve maliyeye dâir bulunan mevâd müdür ve sâir me'mûrîn ma'rifetiyle rû'yet olunmakda olup bazı kaziyelerde hükkâm-ı şer'i ile mülkiye me'mûrları 'akd-i meclis ederek şer'i şerîfe ve kanûn-u münîfine tatbîkan icrâ-i ahkâm eylemekte olduklarından icâbına göre birbirlerine mu'avenet etmeleri iktizâ-i me'mûriyetlerinden ise de birinin haberi olmaksızın onun umûruna diğerrinin müdâhale etmesi kat'an câiz olmaya. Ve şâyed müdâhaleden ve cihât-ı sâireden dolayı beynlerinde münâfese zuhûruyla iştikâ vâki olur ise tahkîkât-ı lâzıme ve tedkîkât-ı mukteziye ile ba'de'l- muhâkeme töhmet ve kabâhat herhangi tarafda tahakkük eder ise onun te'dîbine bakıla.

Yedinci Madde: Verâset Fermân-ı Alisi mücebince Eyâlet-i Mısriye'nin muayyen olan vergi mâlî vaktiyle te'diye olunduğu misillû ahâlî dahi vergilerini vakt ve zamanıyla te'diye eylemeleri lâzıme-i zimmetleri olmağla bu husûsda ta'annüd ve muhâlefet eden olursa ahz ve habs ile icbâr kılına.

Sekizinci Madde: İrtişâ maddesi şer'an ve kânûnen emr-i münkîr olmağla işbu irtişâ fiil-i mekrûheye hiç kimse tarafından cesâret olunmaya ve buna cesâret edenlerin aldığı rüşvet Beytü'l-Mâl'e teslim olunmak üzere alınıb mürteşî bulunan adam dahi erbâb-ı me'mûriyetden bulunduğu halde münâsib ve me'mûriyet-i Devlet-i Aliyye'de kullanılmamak üzere hizmetden ihrâc ve rütbesinden hat ve tenzîl ile şahsına göre te'dîb kılındıkları misillû hidemât-ı mîrîye-i Mısriye'de bulunanlar haklarında dahi bu vechle icrâ oluna ve bir gûna me'mûriyet ve hizmet erbâbından bulunmadığı sûrette hiç mesâlih-i mîrîyede istihdâm olunmamak üzere kezâlik te'dîb kılına.

Dokuzuncu Madde: Râşî olan şahıs hakkında dahi mürteşî hakkında mukarrer olan cezâ ve mu'amelât aynıyle icrâ olunup fakat râşî olan adam şâyed kendi emel-i mahzûzunu tervîc ümidiyle ve kendi rızâsıyla vermeyip de mücerred mürteşînin icbâr ve izâfesiyle vermiş ise ol halde mazlûm olacağından mecbûriyeti müsbet olduğu takdirde vermiş olduğu şey kendisine red etdirile.

Onuncu Madde: Cerîme maddesi külliyyen memnû' olduğundan buna cesâret eden eşhâs hakkında dahi mürteşî hakkında mukarrer olan cezâ kâmilan icrâ kılına ve tecrîm olunan kimesne mazlûm ve 'acezeden

bulunacağından vaktiyle haber veremediği halde ma'zûr ise te'dîbinden hazer oluna.

On Birinci Madde: Sübût-u şer'î bulunmayan madde-i sirkatde nisâb-ı sirkat bulunub da birkaç yüz guruşluk şey ahz edenlere ziyâde müddet tahsîsiyle mücâzât olunması usûlü 'adle tevâfuk etmeyeceğinden ahz olunan eşyanın kıymetine nazâran âhiz olan şahsı üç aydan bi'n-nezâret nihayet üç seneye kadar pranga-bend olunarak hidamât-ı süfliyede istihdâm oluna. Ve üç kere sâbıkası olub mücâzât olunan sârik ıslâh-ı nefis etmemiş olacağından bu misillûler bilâd-ı Sudan'a nefy ve tağrîb kılına.

On İkinci Madde: Taraf-ı Devlet-i Âliye'den verilen evâmîr-i âliye ve me'mûriyet-i saltanat-ı seniye taraflarından i'tâ olunan evrâk-ı resmiye ve senedât-ı şer'îye ve mürûr tezkerelerinde ve vâli bulunan zâtın mührüne ve mîrî mühürleriyle mîrî divânlardan verilen evrâk ve ricalara ve yafta kağıdlarına taklîd ve bazı mahallerini hek ve tağyîr ile sahtekârlığa cesâret eyleyen şahsı mertebe-i töhmetine göre dört aydan dört sene ve sâir nâsın evrâkını taklîd eden üç aydan üç seneye kadar kürek ve pranga ve şahsına göre nefy ve tağrîb ile te'dîb kılına. Ve sikke-i sultâniye ve evrâk-ı nakdiyeyi taklîd eden kalpazân eşhâsı dahi derece-i sû'î âmâline göre altı mâhdan dört seneye kadar prangaya konula ve kalb sürücülerin haklarında dahi derece-i cürüm ve kabâhatlerine nazâran kalpazân cezası aynıyle icrâ oluna.

On Üçüncü Madde: Şerîr makûlesinden yani bazı cihetle uygunsuzlukları tebeyyün ederek kendisinden emniyet-i ahâlî meslûb olduğu halde te'dîb ve terbiyeleri iltimâs olunanlar şahsa göre bir sene müddetle nefy ve tağrîb ve pranga-bend olunub eğerçi bu misillû eşhâs müddet-i merkûme içinde ıslâh-ı nefis edip kendisinden emniyet hâsıl etdirerek ahâlîsinden kefil verebilir ise sebîli tahliye ve bu sûretle halâsı zâhir olmadığı takdîrde salâh-ı hâlî zâhir oluncaya kadar müddeti temdîd kılına.

On Dördüncü Madde: Arâzinin cânib-i mîrîye müretteb olan maktû'unu vermemek için mahsûlâtını kaldırıp ketm ve ihfâ edenler vergiyi vermeyenler misillû ahz ve habs ile icbâr oluna.

On Beşinci Madde: Ekâlîmde zuhûr eden erbâb-ı cünhadan kâtil ve sâ'i-i bi'l-fesâd olan büyük kabâhatlilerden ma'adâ yine ber-mantûk-u Kânûn-i Cezâ vaz'ı kürek ve pranga olunmaları lâzım gelen eşhâsın mahallerinde ber-mûceb-i kanûn mücâzât-ı lâyıklarının icrâsı emsâlinin terhîbine sebep olacağından o makûle ashâb-ı cünhanın iklim meclisinden icrâ-i muhâkemeleriyle töhmet ve kabâhatleri sabit oldukdan sonra keyfiyetleri bâ-mazbata Divân-ı Vâlâ'dan bi'l-istizân kanûn-u cezâiyeeye tatbîkan vukû'bulacak iş'âra göre cünha-i vâkı'a ve müddet-i

mu'ayyenelerini mübeyyin yedlerinde tezkire itâsıyla icâb eden mevki' ve mahallde pranga ve küreğe konula ve göz ve karakol ve riyâzât habslerine ve kânûn üzere cilde darbına mahkûm olanların dahi mahallerinde icrâ-i cezâlarıyla fakat ilm-u haberleri Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye'ye isrâ oluna ve bâlâda beyân olduğu vechle kâtil ve sâ'î-i bil-fesâd olanlar Ekâlim Meclislerinde muhâkemeleri bi'l-icrâ mazbatalarıyla Ahkâm-ı Mısriye'ye gönderile.

On Altıncı Madde: Ale'l- itlak mahbûs olanlardan ağır hasta olanların kavî kefile rabtıyla tahammül edinceye kadar hânelerinde ikâmet ve tedâvi eylemelerine ruhsat verilir eyyâm-ı hastalıkları müddet-i mu'ayene-i mahbûsiyetlerine mahsûb oluna. Ve bu vechle hasta olduğu cümle 'inde tebeyyün ederek ruhsat verilen mahbûsun kesb-i ikâmet edib etmedikleri on beş günde bir kere tahkik olunmasına ol beldenin umûr-u mülkiyesine me'mûr tarafından dikkat kılın.

On Yedinci Madde: Li-ecli't-te'dîb habs olunmuş olan fukâra ashâb-ı cünhadan müddet-i mahbûsiyetlerinde infâk ve iksâsına icbâr olunacak velî ve akrabası bulunmayanların nafakaları buldukları mahâllin emvâl-i mertebe-i mîrîyesinden verilerek ancak mikdâr-ı kifâyeden ziyâde sarf ile emvâl-i mezkûrenin itlâfından ittikâ ve mücânebet oluna.

On Sekizinci Madde: Çiftçi hizmetkârlarından sûret-i sirkatde tohum ahz edenlerin sirkatle müttehîn olan eşhâs hakkında muharrer bulunan mücâzât ile te'dîbi zîrâat maslahatının ta'tilini mücib olacağından bu makûlelerin dahi me'hûzları tebeyyün eylediği halde me'hûzu olan tohum bahâsı ücretinden mahsûb olunduktan sonra bulunduğu mahâllin hâkimi marifetiyle te'dîben on ikiden yetmiş dokuza kadar cilde darbıyla iktifâ oluna.

On Dokuzuncu Madde: Bakkal ve kasap ve habbâz ve sâir bu misillû esnâfdan dirhemi noksan olanlar veyâhud narhdan ziyâde fûrûht edenlerin habs ile te'dîbinde dükkanları kapanıb bir nev'i ahz ve itânın ta'dîlini müstelzim olacağından bunlar haklarında sûret-i şer'îsi üzere derece-i cünhasına göre kâ'imen üçden yetmiş dokuz adede kadar habshâne önünde değnek darbıyla icrâ-i te'dîb kılın. Ve fakat ısrârları takdîrinde dahi habsleri câiz ola ve bu makûle esnâf üç def'â kabâhatle tutulub icâbına göre habs ve darb ile te'dîb olunduktan sonra def'a-i râbi'ada yine bir sûretle habâsete cür'et eder ise ol halde alub vereceği İhtisâb Nezâreti ve Esnâf Kethüdâları ma'rifetleriyle tasviye etdirilerek kendisi fi-ma'ba'd çıkarıldığı esnâflıkda olmamak üzere memleketine tard ve def' kılın.

Yirminci Madde: Gulâm ve câriye haklarında lede'l-iktizâ hudûd-u şer'iyenin ikâmesi taraf-ı saltanat-ı seniyye ve ta'zîr ve te'dîblerinin icrâsı efendilerine âid ve râci bulunduğundan efendilerinin bazıları te'dîb ve ta'zîr hususunda ifrât ile gulâm ve câriyelerine zulm ve te'addî ve bazılarının tefrît ile ihmâl ve müsâmaha edip veyâhud heman bey' ile müfsidden vâkı'asını âhara sirâyete bâdi ve bu vechle nizâm-ı umumîyi ihlâlâ mü'eddî olmalarıyla fi-mâ-ba'd bi't-tabî' âşikâr olacak vechle müceb-i ta'rîz cünhaları vukû'u ve sübûtunda hem 'aceze-i 'abîd ve âmâyi ber-vech-i muharrer te'addîden ve hem dahi nizâm-ı umumîyi halelden vikâye-nişin-i hayriyesiyle sâir nâs haklarında cereyân etmekte olan kanûna tatbîkan gulâm ve câriyeden katli-nefs sudûrunda verese-i menkûl affedip de kısâs veya diyet sâkit oldukça gulâm bir seneden beş seneye ve cârih zuhûrunda üç aydan üç seneye kadar iktizâ eden müddetle paranga-bend ve vaz'-ı kürek olunmak ve câriye dahi kezâlik müddet-i mezkûre için nisâyâ mahsûs mahbesde habs etdirilmek ve değnek darbıyla ta'zîri lâzım gelenler dahi 'aded-i keyfiyet darbı mâlûm olan vech-i şer'î üzere değnek darbıyla ta'zîr kılınmak mer'î ola.

Yirmi Birinci Madde: Katli-nefs ve kat'ı uzûv maddelerinde emr iki nev' olarak evvelkisi mekre mücbîr yani tehdîdini ikâ'a muktedir olub bu nev'î aynı kâtil hükmünde olacağından verese kısâsdan afv eylediği halde derece-i kabâhate göre beş seneden on beş seneye ve bu misillû emrin emr-i kat'ı uzûv için olduğu takdirde cârih cezâsına kıyas olunmayarak üç seneden altı seneye kadar tahdîd olunması ve ikinci nev'î gerek katli-nefs ve gerek kat'ı uzvun emri olan tahdîddir ikâ'a muktedir kâbilinden olmadığı halde bu makûle emr-i gayr-i mücbîrin dahi iki seneden beş seneye ve emr-i gayr-i mekre ile katli-nefs ve kat'ı uzûva mücâseret eden şahıs için dahi kâtil ise kezâlik beş seneden on beş ve kat'ı uzûv ise bir seneden üç sene tahsîs kılına ve mu'âvin-i kâtilin dahi beş seneden yedi seneye kadar müddet-i mücâzâtı temdîd kılına.

Yirmi İkinci Madde: Kâtil nisâdan olduğu halde beş seneden on beş seneye ve emre-i mücbîre olduğu sûrette kezâlik beş seneden on beş seneye ve emre-i gayr-i mücbîrenin dahi iki seneden beş seneye ve mu'ayyen-i kâtil-i nisâdan zuhûrunda beş seneden yedi seneye kadar nisâyâ mahsûs mahbesde habsi ile müddet-i mahbûsiyetinde infâk ve iksâsına icbâr olunacak velî ve akrabası olmadığı takdirde cânib-i Beytü'l-Mâl'dan infâk ve iksâ oluna.

Fasl-ı Râbi'

Birinci Madde: Bir kimesne bir kimesnenin mülk çamurunu gazaben alıp zîrâat eder ise ol çamurun ecri misli tahsîl olunub zabt olunmuş olan

çamur ile beraber sahibine verildikten sonra ol kimesne şahsına göre on beş günden iki mâha kadar habs veyâhud otuzdan yetmiş dokuza kadar cilde darbıyla mücâzât kılma.

İkinci Madde: Bir kimesnenin izin ve rızası olmaksızın hayvanını diğer bir kimesne tağallüben alub kendi işinde kullanır ise mezkûr hayvana bahâca ve a'zâca i'râz edecek noksan kıymeti ile nizâmen ecri misli dahi ol kimesneden tahsîli ve hayvan ile beraber sahibine teslim oluna ve ol kimesne te'dîben on beş günden bir mâha kadar habs veyâhud on ikiden elliye kadar cilde darbıyla mücâzât kılma.

Üçüncü Madde: Bir kimesne hüdâ-yi nâbit veyâhud el ile meydana gelmiş fidanları kat' ve darb eylediği sâbit olur ise ol kimesne muktedir bulunduğu halde hasârâtı zecren iki kât tahsîl olunarak ashâbına verile. Ve muktedir değil ise telefîyâtın derecesine göre ol şahsı üçden nihâyet yetmiş dokuza kadar değnek darbıyla te'dîb kılma ve hasârâtı pek ziyâde ise on beş günden üç aya kadar vaz'-ı pranga olunması dahi câiz ola.

Dördüncü Madde: Bazı vilâyetlerde urbân mevcûd olduğu hasebiyle hayvanlarını kasden zîrâate saldırub ekl etdirirler ise hâkim ma'rifetiyle lede't-tahkîk sahîh olduğu halde ne mikdâr zîrâat ekl etdirmişler ise ba'de'l-kıyâs ol mezzû'âtın zecren iki kât değeri kabile şeyhleri ma'rifetiyle kendilerinden tahsîl ve ashâb-ı zîrâata i'tâ oluna. Ve eğer kasda makrûn olmayub da 'adem-i vakitden nâşi olur ise yalnız değeri mezkûr şeyhler ma'rifetiyle tahsîl olunub kezâlik hâcete verile ve urbânın gayri olanlar haklarında dahi bu mu'âmele 'ayniyle icrâ oluna.

Beşinci Madde: Birinin hayvanı sahibinin sevkiyle âharın harmanını ekl veyâhud tarlasında olan zîrâatın biraz mahallini ayak ile telef eder ise ba'de's-sübût hasârât-ı mezkûre lâzım gelenlerden tahsîl ile buna sebep olanlara te'dîben ondan elliye kadar cilde dahi darb oluna ve kazâ ile olmuş ise fakat hasârâtın değeri tazmîn etdirile.

Altıncı Madde: Karye şeyhi ve sâiri olsun bir fellâhı kendi ekinini kaldırtmak ve yoldurtmak gibi işinde angarya sûretiyle ücretsiz kullanır ise lede's-sübût kâ'ide-i memleket üzere bu makûlelerden tamamen ücreti alınub ol fellâha verile ve etdiği gadre mücâzâten onbeş günden kırkbeş güne kadar habsi veyâhud on ikiden elliye kadar cilde darb kılma.

Yedinci Madde: Zîrâat mahallerinden hayul ve bâgir ve araba ve binek hayvanı ve büyük ve küçük bahâ yem ve zîrâat âlâtı ve mahsûlatı ve binalardan ahşab ve mahcerlerden ahcar ahziye ve emlâk ve tarlaların hududunu fark ve temyîz eden nişanları yerlerinden nakil ve tahvîle

mücâseret eden eşhâs âhaz cezâsını tatbîkan derece-i töhmetine göre üç aydan nihâyet üç seneye kadar prangaya konulacağı misillû bu makûle şeylerin âhazı erbâb-ı zîrâatten olduğu halde habs ve pranga ile te'dibi mahâlince madde-i zîrâatın ta'tilini mücib olması mülâhazâsına göre o makûlelerin nizâmen yalnız elliden yüz elliye kadar cilde darbıyla ta'zîri dahi câiz ola.

Sekizinci Madde: Bir fellâh urbân kıyafetine girib ve urbân içinde saklanıb da tutulduğu halde ol fellâhın zimmetinde mâl-ı mîrîden bevâtî bulunur ve himâyeye idüb saklayan ânı te'dibiyeye muktedir olur ise bevâtî-i mezkûre saklayandan ba'de't-tahsîl iki ve muktedir olmadığı halde dört ve firârinin bevâtîni bulmadığı takdîrde iki mâh müddetle limana gönderile ve firâr dahi yetmiş dokuz cilde darbıyla te'dîb kılına.

Dokuzuncu Madde: Bir Şeyh-i Beled köyünde mevcûd iken cihetin büyük hâkimi tarafından li-eclî'l-musliha çağırulub da geldiği ve hâkim dahi ol köye gitdikde firâr eylediği halde bu vechle savuşması kendi hâkimine 'adem-i itâ'at demek olacağından nizâmen iki yüz elli cilde darb ve tekrar bu misillû harekete cesâret eder ise şeyhlikden azil ve mücâzât oluna.

Onuncu Madde: Feyezân-ı Nil vaktinde bir karyenin çamuru rey olunur iken diğer köyün ahâlîsi gece veyâhud gündüz suyunu aldığı esnâda adam katl olunur veyâhud cerh vuku'bulursa kâtil ve cârih cezâlarını tatbîkan icâb-ı icrâ kılına ve cerh ve katl zuhûr etmeyüb de fakat bir karye ahâlîsi diğer karye ahâlîsinin cebren sularını almak gibi hâkime haber vermeyerek te'addî eyley ise şeyhleriyle köy nâzırına nizâmen yetmiş beş cildedden yüz elli cildeye kadar darb oluna ve şeyhin haberi olmaksızın fellâhların te'addî etdikleri bi't-tahkîk tebeyyün eder ise ol fellâhlara dahi yetmiş cildedden yüz elli cildeye kadar darb ile te'dîb kılına.

On Birinci Madde: Her kim olur ise olsun sahibini erzâ etmeksizin birinin hurma ve sair eşcârından kat' etmiş ve gasben alub bahâsını vermemiş olduğunu sahibi gelüb hâkime teşkî eder ise ba'de't-tahkîk ehl-i haberesi ma'rifetiyle ta'yîn olunarak iki kat bahâsı tahsîl birle sahibine verile. Ve hurma ve düm ağaçları me'mûl bulunduğundan yerine diğer ağacı yetişinceye kadar ol ağacın mâlî dahi kat' edenin üzerine izâfe olunarak senevî mâl ile beraber tahsîl ve tasdîr oluna fe-emmâ müte'addî tazmînine muktedir olmadığı halde ol şahsa vücûdunun tahammülüne göre nizâmen elliden yüze kadar cilde darbıyla mücâzât oluna.

On İkinci Madde: Bir Şeyh-i Beled fellâh ile yahûd bir fellâh birkaç fellâh ile ittifâk ederek köy nâzırını veya şeyh üzerine ..... veya silah ile

hücûm edib silah boşaltmayarak yalnız darb eylerlerse ön ayak bulunan şeyh veyâhud fellâha nizâmen iki yüz elli ve refâkatinde bulunan fellâhlara yüzer cilde darb oluna ve tüfengin boşaldır ise bu makûleler hakkında mukarrer olan ahkâm-ı cezâiye icrâ kılınır.

On Üçüncü Madde: Her kim olur ise olsun bir kimesnenin cürün veya esnâf veyâhud konağını yakar ve kabilü-l ihtirâk eşyâsına ateş verir ve yakmak kasdında iken tutulur ise bi't-tahkîk-i sübût bulduğu halde ol kimesne muktedîr ise beyân-ı şeyin semeni tavsîl ve hâcete ba'de't-tavsîl yanmış olan şeyin kıymeti beşyüz kuruşa kadar ise yetmiş dokuz cilde darb veyâhud bir aydan üç mâha kadar pranga-bend olarak te'dîb oluna. Ve ziyâde olduğu veyâhud bu keyfiyete cesâret eden kimesnenin sâbıkası olub cezâ çekmiş iken be-tekrar tesaddî ettiği sûretde bir seneden beş seneye kadar limana gönderile.

On Dördüncü Madde: Bir karye ahâlîsi kendi etyânının menfa'at husûsiyeti için hükümetden bilâ- izin bir cisri kırmağa cesâret eder ve ol cisrin kırılmasıyla sular sarf olunub etrafında olan bir veyâhud birkaç karye etyânından bir mikdârı şerâki kalûr veya esnâf veya sâir mürûr ve sâir mevrû'âtın garkına bâ'is olur ise bir seneden üç seneye ve eğer kırılan cisr-i sultanî olub vakitsiz suların sarfıyla bir çok arâzinin şerâki kalmasına veyâhud müstekfî-i rey olamamasına veya esnâf vesâir mevrû'âtın gark olmasına bâdî ve bu mülâbese ile ahâlinin hasârât-ı cesîmesine mü'eddî olur ise üç seneden sekiz seneye ve eğer cisr-i mevrû'ât vaktiyle sedd u bend olunub bir zarâr etmez veya o an iktizâsınca cisrin kırılmasından bir ziyân ve zarâr târî olmaz ise bile böyle muhataralı fiile cür'et ve cesâret edenler altı aydan bir seneye kadar limana gönderile.

On Beşinci Madde: Bir mahâlde bir cisr kırılıb ol mahâllin ahâlîsi kırılan cisrin seddine kâdir oldukları halde Meşâyih ve Zirâat Nâzırı tarafından sevk olunarak der-akab seddine gayret oluna sedd olunamaz ise kendilerine civâr bulunan karyelerden lüzûmu mikdâr inzâr ve mâlzeme-i sâire ile imdâd ve i'âne olunmak lâzımeden olduğundan ve bu husûsda şeyhler ve nâzırlar dahi me'mûr bulunduğundan karîb olan karyelerden cisrin kesr olunmuş idüğünü görürler iken bizim akaretimizde degildir diyerek imdâd ve i'ânede tehâvvül idüb gidib seddine ictihâd etmezler ve öyle civâr karyelerden inzâr ve malzeme talep olunub göndermezlerse ol kırılan cisir sebebiyle etrafda olan nevhâhiye mazârrât eder ise mazârrât-ı 'âmmeyi davet etmiş olacağından ba'de't-tahkîk bu bâbda tekâsülü rû-nüma olan ve cisrin kırılmasına sebep bulunan hassa şeyhleri ve umum şeyhi ve nâzırı mazârrât-ı cüz'î olduğu halde bir mâhdan altı mâha kadar vekîl olacağı sûretde cesâmetine nisbetle altı mâhdan iki seneye kadar limana gönderile.

On Altıncı Madde: Bend-i sâbıkda zikr olunduğu vechle cisir kırılıb da ol nâhiyenin ahâlîsi seddine kâdir olamayıb civârında olan ve en yakın bulunan köylerden imtidâd olunması lâzım iken bazı ağraziyesini uzak yerlerden imdâd istenir de yetişemeyüb kırılan cisir vaktiyle sedd olunmaz ise öyle arz-ı tahtında i'âne talebine sebep olan mühendisi ve hâkim vuku'bulacak harîrin (?) killet ve cesâmetine göre altı mâhdan iki seneye kadar müddetle limana irsâl oluna.

On Yedinci Madde: Umûm cisrinden her bir karyeye isâbet eden mikdârın muhâfazâsına iktizâsı kadar gafra tertîb oluna ve feyezân-ı Nil'de havzlar memlû olduğu halde emvâcdan cisirlere bir sekâmet irâz etmemesi için .... debbûs ve kazık misillû şeyler tedârik ile cisirlerin leysine dikkat kılma. Ve adem-i itina ile cisirlere bir şey olmaksızın veyâhud gafrasız kalub emvâc biyerek kırılır ise bir ziyân ve zarâr olduğu halde kırılan mahall ol karye ahâlîsine yaptırıla. Ziyân hâsıl olub cüz'i olduğu halde bu bâbda tekâsül ve tehaveti zâhir olanlara cezâ lâzım gelmeye, ol cisrin bulunduğu karye ahîdede olub müte'ahhidi köyde ikâmet eylediği ve tekâsülü sâbit olduğu halde bizzât kendisi olmadığı sûrette tehâvet ve tekâsülü rû-nümâ olan müfettişi veyâhud nâzır-ı ömre ve meşâyihî ve müdürîyet-i nevâhisinden olub kesr-i husûlu vaktinde müdürî orada bulunarak tehâvet ve tekâsülü müsbet olur ise bizzât müdürî ve kendisi orada bulunmayub ve tekâsül kendisinden vuku'bulmamış ise tekâsülü sâbit olan kısım nâzır-ı ve fakat hâkimi ve umre meşâyihî haklarında on beşinci bendde muharrer olan mi'âdlar ile mücâzât olunub binbaşı ve andan yukarı rütbede olanlar limana bedel-i Asvan'a nefy oluna mazârât-ı küllî ise ber-vech-i beyân bend-i salifü'z-zikrde olan mi'âdlara tatbîkan Avsan'a ve limana irsâl kılma.

On Sekizinci Madde: Bir cisir suyunun kesretinden sıkıştığı halde vaktiyle çaresine bakılmak icâb idüb cisirin sıkışdığını ve suyun şiddetinden nezâket kesb ettiğini mühendis ve me'mûrların görüb iktizâ eden mahalle vaktiyle haber verilmek ve tedâbir-i mukteziyesine bakılmak lâzıme-i zimmetleri iken cisrin hıfzı mümkün olduğu esnâda mahâlline haber vermez ve çaresine bakmaz da cisir şikest olub hasârât vâki olduktan sonra ihbâra kalkışlılar ise vaktinde tedbîr ve icrâsı kendisinden melzûm olan mühendis ve hâkim ve şeyhler i'âne ve imdâd talebinde kusûr edenler misillû vazife-i me'mûriyetlerini hüsn-i ifâ etmemiş olacaklarından on altıncı bende tatbîkan hasârâtın killet ve kesretine göre cezâlar tertîb oluna.

On Dokuzuncu Madde: Bir karyenin mukarrer olan vergi malı taleb olundukda Köy Kaymakamı ve Hassa Şeyhleri fellâhiyle ma'an veyâhud yalnızca firâr edenler ise gerek kaymakam ve gerek hassa şeyhi tutuldukları halde nizâmen yüzden iki yüze ve fellâhlar ise yetmiş beşden yüze kadar

cilde darbıyla te'dîb ve kaymakam ve hassa şeyhi diğer def'a dahi firâr edib sâbıkalı ise kaymakamlıktan ve şeyhlikden azliyle mücâzât oluna.

Yirminci Madde: Vergi tahsiline me'mûr olan zât bir köyün asıl mürettibine mahsûlen mikdâr-ı muayyen akçe taleb eyledikde herkesin vereceği olan vergiye nisbeten adl ve musâvât üzere tevzi' etmeyerek meşâyih kendi akrabası üzerine hisse tarh etmeyib veyâhud âna tarh itdirüb sâir enfâr üzerine ziyâde tevzi' ve tahsîs ederler ise o misillû âgrâz sahibi olan insafsız meşâyih def'aten evvelide yetmiş dokuz ve def'aten sânide nizâmen yüz elli cilde darbıyla te'dîb oluna ve nâhiye sarrâfi kabz olunan meblâğ kâimesini köy kaymakamı ve hassa şeyhlerinin huzûrlarında kırâ'at ider iken kendice menfa'ati emeliyle birkaç ismi ihfâ edib terk eder ise bu misillû hilekâra nizâmen def'aten evvelide yüz elli cilde urula ve def'aten sâniyede üç mâhdan bi't-tefâlud bir seneye kadar limana gönderile.

Yirmi Birinci Madde: Li-ecli'l-maslaha bir fellâha meşed gönderilse ol fellâh dahi meşedi darb birle redd eder ise veyâhud Divân tarafından bir fellâhın çağırılmasına meşed gönderilib taleb olunsa ve ta'allül edib gelmese ba'de't-tahkîk 'özü-i şer'îsi olmadığı sûrette ol fellâhlara on cilde ve itâ'at etmeyüb meşede el kaldırmış ise elli cilde darb kılın.

Yirmi İkinci Madde: Bir fellâh veya Şeyh-i Beled birisinin sâkiyesini kırar veya alâtını sirkat eder ise bahâsı ba'de'l-ahz sahibine tavsîl birle on günden bir mâha kadar habs veyâhud on ikiden yetmiş dokuza kadar cilde darbıyla mücâzât oluna.

Yirmi Üçüncü Madde: Bir fellâh veya Şeyh-i Beled etyânın bir köy vergisi ref' olunmak mülâhazâsıyla harmanını veya esnâfını kasden yakar ise çünkü hem kendi mâlını ve hem de mirî cânibine hıyânet etmiş demek olacağından on üçüncü bend mücebince mu'âmele oluna.

Yirmi Dördüncü Madde: Bazı fellâhlar kendisinden müretteb ve matlûb olan vergiye mahsûben mahsûlünden şunalara gilâl tevrîd etdikleri vakitte birkaç fellâh bir mahsûllerinin tevrîdinden vekîl edib ve şunaya getirüb teslim etdikden sonra gilâl kendisinin olmayarak icâb eden ric'asını kendi ismiyle veyâhud sahibi olmayan âharının ismiyle çıkartdırır ise bu makûle hareket emânete hıyânet demek olduğundan ba'de's-sübût sahibine istirdâd etdirile ve kendisine li-ecli't-te'dîb nizâmen elliden yüze kadar cilde darbıyla mücâzet oluna.

Yirmi Beşinci Madde: Bir Şeyh-i Beled veyâhud mezârî'inden biri âhar bir kimesne ile bi'l-iştirak zîrâat edib mahsûl evanında haklarını vermemek kasdıyla bir vesîle ibrâz ve tazyîk ederek ol kimesneyi kaçırrır ise

ba'de't-tahkîk şerik olan şeyh veya mezâri'inden hakkı tahsîl birle hâceti şirkete i'tâ kılma ve bu ihâneti eden kimesneye on beş günden bir mâha kadar habs veyâhud nizâmen yetmiş beşden yüz adede kadar cilde darbı ile mücâzât oluna.

Yirmi Altıncı Madde: Bazı meşâyih-i karye etyânın âsâr usûlüne ittiba' etmeyib ve beher sene bir tarladan diğer bir tarlaya fellâhları nakl etdirerek 'alâ çamuru kendilerine ve istedikleri adamlara tahsîsi ile kâide-i asliyeye ve levâyih mugâyir hareket etmekde olduklarından hâkim ol mazârrâtın def'i zımında âsâr-ı usûlüne ri'âyet etmeleri için şeyhleri ilzâm ve tenbîh etdikden sonra yine usûlü bozmaya cesâret ederler ise yetmiş dokuz cilde darbı ile te'dîb oluna ve bir dahi vukû'bulur ise nizâmen yüz elli cilde darbı veyâhud şeyhlikden 'azl ile mücâzât kılma.

Yirmi Yedinci Madde: Ter'a ve cisirlerin i'mâli ve suların hacz ve tasarrufu gibi müdürîyetde icrâsı icâb eden eşgâl-i hendesiyyenin tertîb ve münâzara ve hüsn-i icrâsı mühendislerle müte'allik ve menût-u mevâddan olduğu ve kendileri bu bâbda mes'ûl bulunduğu hasebiyle 'ameliyât-ı mezbûrenin hüsn-i tesviye ve icrâsına iktizâ eden infâz ve mühîmmâtı vakt ve zamanıyla taleb ederek be-heme-hâl tesviye ve imâl ile esbâb-ı tahfîziyyenin icrâsına dikkat edeler ve ekâlîm müdürleri müdürîyetlerinin kâffe-i umûr ve idâresinde her vechle mes'ûl olub husûsiyle kendileri büyük hâkim olduklarından mühendislerin inhâ ve taleb eyleyecekleri vechle levâzımât ve inzâr-ı mukteziyyeyi onlar dahi vakt ve zamanında tedârik ve celb ve inzârı dahi hak ve adalet üzere cem' ve ihrâc birle i'mâl ve tesviye etdirilmesine itina ve himmet eyleyeler ve bu bâbda gerek mühendisler ve gerek müdürler taraflarından ihmâl ve takâsül ve 'adem-i i'tina gibi şeyler zuhûra gelir ve ma'azâllah-u Te'âla bir sekâmet hâsıl olur ise bi't-tahkîk sekâmetin derecesine göre def'a-i evvelîde müdürîyet divânında bir mâhdan altı mâha kadar habsolunalar ve bir dahi vuku'bulur ise ol maslahatın idâresinden 'aczi tebeyyün etmiş olacağından maslahat-ı mezkûreden def' olunarak izhâr-ı nedâmet edinceye kadar hidemât-ı mîrîyede kullanılmaya.

Fasl-ı Hâmis

Birinci Madde: Bir şahıs bir cezâ ile küreğe gönderilir veyâhud pranga-bend olur ise mi'adını ba'de'l-itmm çıkarıldıktan sonra bir daha hidemât-ı mîrîyede istihdâm olunmaya ve ashâb-ı rütbeden olub ıslâh-ı nefis eylediğine ve bir daha hilâf-ı rızâ-i âli hareketde bulunmayacağına emren ve ashâb-ı haysiyetden birkaç zât hüsn-i şehâdet ederler ise de kimesnenin yine hidemât-ı mîrîyede kullanılması câiz ola.

İkinci Madde: Bir şahıs asâr-ı kadîme ve cedîdeyi ve menâfi'î 'âmmeyi mûcib yahud ziynet ve şöhet memleketi müstevcib timsâl ve ebniye-i 'atîka-i sâireyi hedm ve harâb veya takvîr veyâhud itlâf eder ise büyüklerden ise müdürün itlâ'ıyla itlâf eden kimesneye yapıdırıla ve küçüklerden ise nizâmen elliden yüz elliye kadar cilde darb oluna.

Üçüncü Madde: Bir hatun hâmile olub diğçerleriyle veyâhud zevciyle nizâl eder ki hamlini düşürür ise iktizâ-i şer'îsi ma'rifet-i şer'îyle icrâ kılına.

Dördüncü Madde: Bir kimesne kendi evlâdını kasden idâm etse bermûceb-i şer'î şerîf icrâ olundukdan sonra kanûnen dahi mücâzâtına bakıla.

Beşinci Madde: Bir şahıs bir hâmile hatuna ister rızâsıyla ve ister rızâsı olmaksızın bir şey içirmek veya yedirmek veyâhud edviye vermekle veya eziyet ile hamlini iskât eder ise hükm-ü şer'îsi icrâ kılındıktan sonra kanûnen dahi mücâzâtına bakıla.

Altıncı Madde: Defterhâne ve sâir mîrî divânlarında mevzû'u veyâhud mezkûr divânlar me'mûrlarından birine teslîm olunmuş senedât veya de'âvi-i kısısiye tahkîkini şâmil takârîr ve defâtir ve hucec misillû evrâkı sirkat veya zâyî' ve telef eden olur ise hıfzına me'mûr olanlar bir mâhdan üç mâha kadar maslahat yerinde habsoluna ve bir dahi vuku'bulur ise kezâlik habs kılına veyâhud ol maslahatdan çıkarıla ve sirkat ve telef edenler üç mâhdan bi't-tevâfüt üç seneye kadar pranga-bend oluna.

Yedinci Madde: Mesâlih-i mîrîyede müstahdem kibâr ve siğar kavânîn-i mevzû'anın mantûkuna ve vâli bulunan zâtın emrine ve mâkûflarından olan zâta itâ'at etmedikleri takdîrde 'adem-i itâ'atından maslahata zarar ve ziyân hâsıl olunur ise on günden bi't-tefâvüt bir mâha kadar ve eğer mazârrât hâsıl olur ise derecesine nisbetle bir mâhdan altı mâha kadar müdürîyet divânında habsoluna ve fi-mâ-ba'd vuku'bulub yine mazârrât rû-nümâ olur ise maslahatdan çıkarılarak izhâr-ı nedâmet edinceye kadar hidemât-ı mîrîyede kullanılmaya.

Sekizinci Madde: Hidemât-ı mîrîyede müstahdim zevât kendi işinden ve mutferru'ât-ı me'mûriyetden hâric işe müdâhale ve hiç kimesneye lâıyık mu'âmele eylemeye ve eder ise on günden bir mâha kadar mahall-i me'mûriyetden habsoluna.

Dokuzuncu Madde: Mültezimlerden birisinin dâire-i me'mûriyetinde bir nesnenin avâid-i mukarresinden ziyâde alınmak ve bir şey şart ve takdîr olunan semeninden ziyâde-bahâ ile mîrîye veyâhud ahâlîye furuht olunmak misillû şurûta muhâlif hareket vuku'bulub defâtir ve evrâkına mürâca'atla tahkîk ve tedkîk olunarak ol muhâlefet ehl-i mültezimin mahall-i ikâmetinde

vuku'bulduğu ve kendisinin itlâ'ı ile olduğu bi'l-muhâkeme sâbit olur ise çünkü hîn-i ihâlesinde bu şurûtle kabul etmiş ve şartnâmesinde dahi derc olunmuş olacağından bedel-i iltizâmından başka zecren rub'u dahi tahsîl oluna ve mukata'a dahi mültezim mersûmun senedi hitâmına değin idâresinde kalacağından fakat ba'de-zîn öyle te'addî vuku'bulmamak için yanına taraf-ı mîrîden nâzır terfî ve ta'yîn ile idâre edilerek senesi gâyetinde mültezim-i merkûm yedinden nez' kılınan ve kezâlik ber-vech-i meşrûh muhâlefet-fürû'ların birisinde zuhûr edib mültezimin ilm ve izni lâ-hak olarak husûle gelen irâdî dahi kendi nefesine âid olduğu tahakkuk eder ise yine bâlâda beyân olduğu vechle mücâzât oluna. Ve eğer mültezim vekili veyâhud kalem mültezimi veyâhud hizmetkâr misillû mültezimin teb'alarından birinden muhâlefet zuhûr edib kendi re'yi ile nefsinin intifâ'ı için icrâ etmiş idüğü ve mültezim-i aslîsi bu maddeden bi'l-küllîye beri'ül-zimme olduğu ma'lûm olur ise ziyâde alınan şey istirdâd ile ashâbına verile. Ve arâya muktedir değil ise kefilinden ve kefilî olmadığı sûrette asıl mültezim ol misillûlerde kefil olmak lâzım iken olmayub tekâsül ettiği için asıl mültezimden tahsîl ile ashâbına i'tâ kılınan ve böyle iltizâm fürû'unda aklâm üzerinde olub muhâlefet eden mültezimin teb'alarına tazmîninden başka elliden yüz elliye kadar cilde darb veyâhud bir mâhdan altı mâha kadar pranga-bend olunarak hidemât-ı sefînde istihdâm kılınan.

Onuncu Madde: Bir me'mûr idâresine mahsûs olan maslahatı idârede 'aczi olduğunu bilüb haline cesbân bir hizmetde kullanılmasını istid'â eder ise istid'âsına müsâ'ade oluna ve ihtiyâr olduğu veyâhud vücudunun kendisine yâr olmadığı ecilden maslahatdan bütün bütün istifâ ve Mısır'da ikâmet eder ise sebkât eden hizmetine ve haline göre Mısır maaş lâyihasına tatbîkan maaş tahsîsiyle mütekâ'id gürûhuna ilhâk kılınan. Ve amma hizmetde kudreti olub bilâ--'özü istifâ eder ise ve me'mûr olduğu maslahatdan dolayı taraf-ı hâlisi bulunur ise ruhsat verilip maaş tahsîs olunmaya ve bir kimesne büyüğünün eziyetinden dolayı istifa ederek davâ eder ise müdde'înin istediği meclis divânında da'vâsı görülerek haklı çıkarsa hizmetinde istihzâm ile müdde'îye ve haklı çıkmadığı halde kendisine kanûn mücebince mu'âmele kılınan.

Bend-i Mahsûs

On Birinci Madde: Familya ve zî-rütbe bulunan zevât ve sâirinden her kim olur ise olsun uhde-i köylerinde ve çiftliklerinde ve mesâlih-i sâirelerinde bulunan bi'l-cümle vekiller ve müfettişler ve nizâr ve hademe-i sâirenin birinden kavânîn-i mevzu'îye muhâlefetle müdür ve hükkâma 'adem-i itâ'at sûretlerinde buldukları halde istisnâ olunmayarak sâiri misillû bi'l-muhâkeme kanûnca cezâ-i sezâları tertîb ve icrâ oluna.

Mısır Eyâletinin Ahval-i Mevk'iyesine Göre Tatbîkan Me'mûr ve Müstahdemleri Hakkında Ta'limât-ı umumîyedir

Bi'l-Cümle Me'mûrîn ve Müstahdîmînin Sıfat-i Lâzımleri

Birinci Bend

Her sınıf me'mûrîn ihlâl-i mesâlih-i vâkı'ayı mücib olan irtikâbâta meyl ve cesâret etmeye.

2

Menâfi-i mahsûse-i zâtiyesi kasdıyla maslahat-ı umûmiye muzır olan şeyi kat'a iltizâm ve icrâ edemiye.

3

Yed-i müeyyed-i Hazret-i hilâfet penâhîye ve vedi'a-i ilâhiye olan her sınıf ahâlî ve teb'anın cân ve mâl ve ırzına bir gûne sûikasd etmeyib ve âhara dahi etdirmeyib her halde muhâfazâ ve siyânelerine dikkat eyleye.

4

Nifâk ve kizb ve iftirâ ve tezâniye ve sâir cihetler ile kimesnenin gadr ve zarâra giriftâr olmasına âlet olmaya.

5

Namûs-u me'mûriyeti dâima muhâfazâ edib halkın namûsunu dahi hetk etmeye.

6

Te'villi ve te'vilsiz rüşvet almaya ve bir yere vermeye

7

Cerâyim almayub mâl-ı mîrîden dahi ketm ve sirkat sûretiyle zimmetine geçirmeye.

8

Bulunduğu mahalde her halde ifâ-i hüsn-i me'mûriyet ile istihsâl hoşnudi-i ahâlîye dikkat eyliye.

9

Bir madde ifâdesi zımnında huzurlarına gelen erbâb-ı mesâliha bilâ--mücib anef ve şiddet ve gazâb ve hiddetle mu'âmele etmeyüb mu'tedilâne ve munsifâne hareket ve hukûk-u insaniyete kemâ-yenbağî ri'âyet eyliye.

10

Hukûk-u ibâdın sûret-i icrâsında müdekkikâne lâyıkiyle gözedüb özr ve himâye vâdisinde bulunmaya.

11

Her bir me'mûr bulunduğu mahalde cânib-i mîrî ve ahâlîye ve memlekete menfa'atlü veyâhud mazârrâtlı gördükleri maddeleri mensûb oldukları umûm müdürlerine veyâhud Meclis-i Ahkâm-ı Mısıriye'ye hakikatı üzere inhâ ve ifâde edeler ve vâli bulunan zevât dahi Verâset Fermânı mücebince mühîm madde olur ise taraf-ı Devlet-i Aliye'ye bildire yirmi beşinci bendde mezkûr olacağı vesîlesiyle zâ'id olduğu ifâde kılma.

12

El-hâsıl kâffe-i me'mûrın umûr-u me'mûresinde her hâlde istikâmet ve gayret ve velînimeti olan Saltanat-ı Seniye hakk-ı âlisinde ibrâz-ı hüsn-ü hizmet ve vatan ve memlekete muhabbet ve vâli bulunan zâta ita'at vezir ve sitân hakkında himâyet ve siyânet ve neşr-i müessir-i ma'delet edib dâ'îye-i teferrüt ve kizb ve televvün ve rûvet ve şiddet ve icrâ-i garaz misillü ahlâk-ı mezmûmede bulunmayarak ve hayır-hâh ve bî-garaz ve hakkâniyeti şî'âr ve hamiyetkâr ve mu'tedil ve munsîf olarak müstakimâne hizmet etmek kaziyelerini kendilerine müceb-i farz ve sa'âdet ve vârinde sermâye-i necât ve selâmet bile.

Umûr-u Mülkiye ve Zabtiye Me'mûrlarının Sûret-i Me'mûriyet ve Hareketleri

Birinci Bend

Kâffe-i umûm müdürleri ve müfettişleri usûl-ü me'mûriyetlerini lâyıkiyle icrâya sarf-ı kudret edib yani Verâset Fermânı mücebince Vâli-i Mısır Hazretleri'nin idârelerine müfevvez olan her sınıf ahâlî ve teb'anın mesâlih-i vâkı'asını râci olduğu divânlarda ve meclislerde ve zabtiyelerde bilâ--istisna bervechi hakkâniyet görüb ve gördürmeğe dikkat ve herhalde rızâ-cûyâne hareket birle emvâl-i mîrîyeyi sıyânet eyleyib telef ve izâ'asından mücanebet eyliye

2

Katl-i nüfus ve gasb-ı emvâl ve hetk-i ırz ve namûsu misillü madde-i kerihelerin bir vakitte vukû'bulmaması esbâbının istihsâline mezîd i'tinâ ve dikkat olunub havza-i hükûmet olan mahallerde kutta-i tarîkden ve kasabât ve kurâda sarik misillü yaramazlardan ebnâ-i sebîl ve ahâlînin mâl ve cânlarının ziyâdesiyle muhâfazâsı vesâ'ilini istikmâle ve o makûle uygunsuz

eşhâs zuhûrunda der-akab ahz ve giriftleriyle şerr ve mazârrâtları ref'ine ve bu misillû şekâvete i'tibâr eden kutta-i tarîk mümkün oldukça hayyen ahz ve girift olunarak sahîhen silaha davranmadıkça bazı te'vilât ve ağraz ile katl ve idâmına mücâseret olunmaya.

3

Eğer silaha davranır ve ol şahsın inde't-tahkîk silaha davrandığını ve kutta-i tarîk gürûhundan olduğunu ba'dehu isbâta muktedir olabileceğini aklı keser ise ol halde mesâğ-ı şer'î ve nizâm ve kânûn vechle mukâbele-i bi'l-misli oluna ve zinhâr bu vesîle ile hilâf-ı rızâ-i 'âli itlâf-ı nüfus vukû'a getirilmeye.

4

İklim-i Mısıryede hayyen ahz ve girift olunan kutta-i tarîk ve sârik ve sâir bu misillû erbâb-ı töhmetin sıfat ve kabâhati matbû' varaka-i mahsûsiye güzelce tatbîk olunarak hakikat-i hâli bâ-jurnal Ekâlîm Meclisi'ne ve andan dahi Ahkam-ı Mısırye Meclisine arz ve beyân oluna.

5

Erbâb-ı mesâlihînin vukû'bulacak istid'aları şer'î şerîfe veyâhud kanûna müte'allik bulunacağından ashâb-ı mesâlihe 'anef ve şiddet olunmayarak ve yalan kasdı karışdırılmayarak hukûk-u şer'îye ve nizâmiyeye dâir mevâdda dikkat ve iktizâ-i şer'î ve kanûniş ise ânın icrâsıyla ihkâk-ı hakkka sarf-ı makderet kılına. Gerek emvâl-i mîrîye ve gerek hukûk-u 'ibâd maddelerinden ve sâir her bir husûsda irtikâb taraflarına sapılmayarak hak ve 'adl üzere hareket oluna.

6

Müdîrân ve nizâr ve müstahdimîn-i sâir emvâl-i mîrîyenin tahsîlinde ve maddeten bazı mesâlihe sarfında telef ve sirkat olunmamasına her halde dikkat edip telef ve sirkat olunduğu tebeyyün eylediği halde her kim olur ise olsun hatır ve gönüle bakılmayarak ve filan mahalle müte'allikdir denilmeyerek telefe sebep olan ve sirkate cesâret edenlerin davâları tâbi olduğu divânlarda ve Ekâlîm Meclislerinde görülüb keyfiyet bâ-mazbata Meclis-i Ahkâm-ı Mısırye'ye inhâ ve iş'âr oluna.

7

Bir memleket ahâlîsinin muhtâc olub hâricden mübaya'a edegeldikleri erzâk ve eşyâ-i sâirelerine vâli bulunan zât cânibinden müdâhale olunmadığı misillû sâir müdür ve me'mûrînin tarafından dahi müdâhale ve taaruz olunmayub yani cerri menfa'at mülâhazâsıyla memnu' olan yed-i vâhid

usûlü gibi kendi tarafından götürüb ahâlîye furuht olunması veyâhud tüccarıyla şirket edib de götürüb ve tam'a meyl ile ol mahâlîn râyic vaktinden ziyâde narh verib meselâ ol erzâk memleketde üç guruşa satılmakta iken bir mikdâr zamlâ ahâlîye gadri mûcib şeyler irtikâb kılınması bir vechle câiz olmayacağından ve buna mütecâsir olanlar te'dîb olunacağından bu vâdilerden mübâ'adet oluna

9

Bir me'mûrun dâiresine lüzûmu olan erzâk ve sâir eşyâyı râyiciyle mübâyâ'a edib noksan şey teklifiyle ashâbına gadr kılınmaya.

10

Mısır'ın vergi mâlî müretteb ve mukne olub bekâyâ-i muhtelifesi dahi beher sene in'ikâdı mu'tâd olan umûm cem'iyetinde her iklimin tahsîlâtı ve iktidâr ve adem-i iktidârları nâhiye-be nâhiye defterleri tanzîmiyle mütâla'a ve münâzara ve beher iklimin servet ve sâmânına göre hak ve 'adl üzere bekâyâ-i muhtelifeden iktidârlarına göre asl-ı mukne olan vergilerine ilâve olunarak taksite rabt oluna geldiğinden rabt olunan taksitden hâric olarak ziyâde bir şey alınmamakta olmasıyla yine ol vechle icrâ oluna ve Ekâlîm Müdürleri takâsit-i mertebeden ziyâde habbe-i vâhide tevzi' ve tahsîl etmeye.

11

Ücret-i ma'rûfe ve mu'tedilesi verilmeksizin cebren imece ve angaryada kullanılmaya.

12

Köylerde ve burada şurada hilâf-ı Tanzîmat meccânen yem ve yiyecek alınmayüb ve aldirmayüb el-hâsıl ahâlî ve teb'a hakkında hiçbir sûretle mezâlim ve uygunsuzluk vukû'a getirilmeye.

13

Hukûka dâir de'âvîde vâli bulunan zât tarafından ve dâiresi tevâbiyatından müdür ve sâir me'mûrîn taraflarından resm alınmadığı misillü mugâyir-i rızâ-i âli hediye nâmı nâm-ı âharla akçe ve eşyâ ahz ve kabûl öteden berû memnu' olduğundan bundan böyle dahi alınmayüb hukûk-u 'ibâdın ibtâl olunmamasına dikkat oluna.

14

Hukûk maddesinden dolayı müdde'un-aleyh olanlardan bazıları bir takrîb müdür ve zabtiye me'mûrlarına ve kavas başı ve sâir hademeye akçe vererek müdde'iyânı büyük zâbita yanına şöyle dursun kapudan içeri dahi

koymadıkları ecilden ihkâk-ı hakk olunmaması lâyıık ve câiz olmamağla böyle şeylerin men'iyile ihkâk-ı hakk maddesine lâyııkıyla dikkat kılına.

15

Zîr-i idâresinde bulunan mahâlfın gece gündüz devâm-ı asâyîşini iltizâm ile ahâlî ve teb'a-i Saltanat-ı Seniye'nin her halde esbâb-ı ma'mûriyet ve tevsî'-i zîrâat ve ticâretleri emrinde teshîlât-ı lâzîme ve mu'âvenet-i mümkünenin icrâsına himmet oluna.

16

Asâyîş-i dâimîyi muhâfazâ ile beraber ihlâl-ı asâyîşe istirdâd verebilecek hâlâtın kat'a vukû'a getirilmemesine dikkat kılına.

17

Şâyed bazı vukû'at ve hâdisât-ı gayr-ı melhûze ve nâ-marziye zuhûra geldiğî halde men' ve def'i esbâbına dikkat ve keyfiyet-i sıhhat ve hakîkati üzere garazsız ve pürüzsüz olunarak me'mûrlar taraflarından müte'allik oldukları umûm divânlarıyla meclislere inhâ ve işârat oluna. Ve çûnkü bu misillü şeyler Meclis-i Ahkâm ve Meclis-i Husûsî tarafından dahi başkaca tahkîk ve tedkîk olunarak vâli bulunan zât taraflarına arz ve tenmîk kılınacağından zinhâr vâkı'anın hilâfî inhâ olunmaya.

18

Ekâlîm müdürleri me'mûr oldukları mahallerin bi't-tabî idâre-i umûr-u mülkiye ve mâliyesine me'mûr olacaklarından kendilerinin ehl ve erbâbından ve iffet ve istikâmet ashâbından olmak üzere intihâb ve ta'yînleri ve hilâf-ı rızâ ve nizâm harekâtda bulunanların bi't-tahkîk tebdilleriyle icrâ-i te'dîbat-ı lâzîmeleri Meclis-i Ahkâm veyâhudda bi'l-müzâkere kararlaştırılıb ifâ-ı muktezâsı için vâli bulunan zâta inhâ oluna.

19

Bir madde zımnında vali bulunan zât veyâhud vali tarafından mesâlih memûrlarına veya talimât veya tarife me'mûrîn ve bâ-ta'limât ve tenbîhat gönderildiğî halde ol maddenin derhâl icrâsında memleketin mevki'ine göre bir gûne müşkilât melhûz ise esbâb-ı teshîliyesi izâh olunarak mahâlîne ifâde ve beyân kılına.

20

Mesâlih-i lâzîme ibâda kemâl derecelerde takyîd olunarak düşen işleri râci oldukları divânlarda veyâhud meclislerde görölüb şunun bunun vesâtât bu müdâhalesine hâcet bırakılmaya.

21

Ahâliden birinin cüz'î mertebe bir töhmet cünhası vukû'unda hakkında lüzûmundan ziyâde mu'âmele-i şedîde izhâr olunmayub ma'a-mâ-fih ashâb-ı töhmet ve kabâhatin etdikleri yanlarına kalmak dahi câiz olmayarak icrâ-i te'dîb ve terbiyenin nizâmat eimme-i mülkiyenin esâs olduğundan o makûle erbâb-ı töhmetin icâb-ı şer'îsi ve kânûnîsi tatbîkan icrâ-i te'dîb ve terbiyesine ve ehl-i ırz gürûhunun her halde himâyet ve sıyânetiyle emr-i asâyişlerinin devâm ve muhâfazâsına dikkat ve nezâret oluna.

22

Ekser nâsa mu'âmelât-ı hasene ve iltifat celb-i kulûbu mûcib olacağı misillû ehl-i ırz hakkında mu'âmele-i hakâretin icrâsı adem-i hoşnudîyi müntec olacağına ve bu sûret ise nezd-i âlide kat'an tecvîz buyurulmayacağına mebnî Eyâlet-i Mısriye'de bulunan ve ehl-i 'ırz olan her sınıf teb'a haklarında mu'âmele-i latîfe gösterilerek metbû'u mazmûnları olan Saltanat-ı Seniye'ye ber-kemâl bulunan sadâkat ve muhabbet-i kalbiyelerinin daima te'kîd ve tezyîd ile kâffe-i sınıf-ı teb'a haklarında mebzûl ve meşmûl olan merâhim ve eşfâk-ı seniye-i hazret-i şahânenin ifâ-i teşekkürü emrinde cümleyi terğîb ve Vâli-i Mısır bulunan zâta dahi inkiyâd ve mutâva'ât-ı lâzîmelerinin te'yîdine say' ve gayret kılına.

23

Hâricden gelüb gidenlerin ve dâhil-i memleketde munazza-i sû' ve fesâd olanların 'ale'd-devâm tahkîk-i ahvâliyle usûl-ü asâyiş ve emniyet-i 'ibâdın devâm ve istikrârı emirlerine dikkatden bir an hâlî kalınmaya.

24

Ahâlînin mahallerine göre tevsî'-i zîrâ'at ve ticâret ile ân-be-ân kesb-i sa'âdet hâl ve me'mûriyet eylemeleri vesâ'il-i mümkünesinin istikmâline ve bulunduğu mahâllin her bir ahvâlini lâyıkiyle teharrî ve tahkîke ihtimâm olunarak vaktiyle tedâbir-i lâzîmesinin icrâsına sa'y ve ikdâm oluna.

25

Ecnebi me'mûrlarının usûl-ü ticârete dâir vâki olacak ifâdât ve iltimâsları bundan akdem tab' ve temsîl ile bi'l-cümle me'mûrın tarafına birer nüshası gönderilmiş olan risâle-i 'arabiyeye tatbîkan ecir olunub bundan başka kâ'ide-i mer'îye-i devliyece is'âfî mümkün olamayan ve icrâsında mahzûru mütâla'a olunan madde-i mühîmmenin icrâsında mecbûriyet olmadığı cihetle icâbına göre lâyıkiyle dostâne cevâb itâsiyla mühîm olan maslahat Verâset Fermânı mücebince Vâli-i Mısır Hazretleri

tarafından atebe-i 'ulyâ-i saltanat-ı seniyeeye bildirile. Emr-i ticâret ve mu'âmele-i dostî ve safvete mugâyir ahid ve şart hareketde bulunulmaya.

26

Bi-tevfikihi te'âlâ sâye-i kudret-vâye-i Hazret-i Şahânedede te'sis ve icrâ buyurulmuş olan tensikât-ı seniye icâbınca Eyâlet-i Mısıriye'de mesâlih-i mülkiye ve askeriye ve husûsât-ı sâireye dâir Vâli-i Mısır Hazretleri taraflarından meclis reisleri ve umûm divânları me'mûrları ve müdürân ve me'mûrîn-i sâireye yazılacak tahrîrât ve tenbîhât ve kezâlik meclisi ve umûm divânları tarafından umûr ve mesâlih-i hayriyeye hakkında vâki' olacak tenbîhat ve muhâtabanın kâffesinin harf be-harf icrâsına me'mûrlar sarf-ı rû'yet ve dikkat ve mesâlih-i vâki'aya dâir yazılacak cevâblarını müte'allik olduğu mahalle yazub ve mükerrer ve muğlak yazmayub izahât-ı lâzime ve kâffesiyle iş'âra mübâderet eyleyerek ve'l-hâsıl tarîk-i iffet ve istikâmetden ayrılmayarak beyhûde yere kendilerini mes'ûl etmeyeler.

Hükkâm-ı Şer' Efendilerin İcrâ-i Hükûmet-i Şer'iyede Sûret-i Hareketleri Ber-Vech-i Hakkâniyet Ne Vechle Hareket Eylemeleri Lâzım Geleceği

1.Bend

Hizmet-i şeriat-i ğarrâda bulunan zevât evsâf-ı hamîde ile muttasıf ve affif ve müstakîm olub her vechle kendilere yakışmayan harekâtda bulunmaya.

2

Umûr-u de'âvî ve hukûk-u ibâda ber-muktezâ-i şer'î şerîf hak ve 'adl üzere hareket ve ihkâk-ı hakkka dikkat ile hilâf-ı şer'î özür vukû'a gelmemesine ihtimâm oluna.

3

Büyük ve küçük her kim olur ise olsun meclis-i şer'îde müsâvî tutulub icrâ edecekleri ahkâm-ı şer'îde hakkâniyetden inhirâf olunmaya.

4

Rüşvet ve sâir bu misillû memnû'ât ahzından be-gâyet hazer ve mücanebet kılına.

5

Mürâfa'a-i vâki'ada bay ve gedâ ve'l-hâsıl kâffe-i ibâdullahın ber-muktezâ-i şer'î şerîf bilâ-istisna hakları icrâ oluna.

6

Katl maddesi vâki olduğu müdürîyetde şimdiye kadar câri olduğu vechle müdürîyet marifetiyle tefehhusât ve tahkîkât-ı ibtidâisi icrâ birle Ekâlim Meclislerinde müftî ve azâ-i meclis hâzır oldukları halde kemâl-i tedkîkât ile tahkîk ve maddenin zâhire ihrâcı ile ilâm-ı şer'îsi tafsîl ve muhâkemâta dâir mazbatasıyla beraber Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye'ye irsâl ve anda görülüb ba'de't-tasdîk Meclis-i usûsi'ye ve andan vâli bulunan zât tarafına inhâ oluna.

7

Husûsât-ı vâki'ada muhâlifü'l-mazmûn i'lâm verilmeyüb şunun bunun hatırına ri'âyeten ifâde-i mücerrede ile hüküm olunmaya.

8

Şahitlerin istintâkında ve tezkiyesinde dikkat olunub şahid-i rûz zuhûrunda icrâ-i terbiyesi zımında zabtiye me'mûru tarafına ihbâr oluna.

9

Tahrîr-i terekede ve husûsât-ı sâirede alınacak rûsûm-u 'adiye ve sâire tab' ve neşr olunan ta'limât-ı mahsûsede beyân olunduğu üzere alınub ziyâde ahz kılınmaya.

10

El-hâsıl kâffe-i mürâfa'âtında ve ihkâk-ı hakk maddelerinde usûl-ü meşrû'aya dikkat ve hilâfindan mübâ'adet kılınma.

Meclis 'Azâlarının İcâb-ı Me'mûriyetleri

1. Bend

Meclislerin vaz' ve te'sisinden maksûd-u memleketce tesviyesi lâzım gelen kâffe-i mevâdd-ı mühimme ve müşkîlenin hüsn-i temşiyeti ve imâr-ı bilâd ve refâh-ı ibâde müte'allik her türlü mevâdd-ı nâfi'anın müzâkeresi ve tevsî'i mevâdd-ı ticâret ve zîrâ'ata dâir lâyhaların hüsn-i tanzîmi ve tertîbi ve mevâdd-ı hukûkiyede bir tarafa gadr ve te'addî olmamasına sa'y olunması el-hâsıl umûr-u mülkiyenin hüsn-i tesviyesi kaziyelerine muntelhî olduğundan meclis reisi ve azâsı olacak zevâtın ulemâdan ve Mısır'da müstahdem ashâb-ı rütbe ve meşâyih ve sâir erbâb-ı dirâyetden ta'yîn kılınma.

2

Azâ-i Meclisden birinin tekellümü esnâ(sın)da diğerleri güzelce dinleyüb ifadâtı bitmedikçe diğeri söz karışdırmaya.

3

Müzâkere olunacak madde ittifâk veya ekseriyet-ârâ ile karar buldukda yani çoğunun re'yi hâsıl oldukda karar-ı mezkûr zabt ve tahrîr olunarak iktizâsının icrâsı için hülâsası ihrâc ve istizânı lâzım gelen maddeler bâ-mazbata Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye'ye veya Divân-ı Vâliye inhâ oluna.

4

Vergi maddesinden ve iltizâmat ve husûsât-ı sâireden dolayı ahâlî ve mîrîyeye gadr ve sahâyet taraflarına sapılmaya.

5

Meclis erbâbı re'yelerinde birbirine ri'âyete sapmayub ve söyleyeceği sözde hiç bir taraftan çekinmeyüb hak ile re'yini müstakimâne ifâde eyliye.

6

Müzâkerât-ı vâkı'a ve ifâdât-ı mukteziye hakîkati üzere kayd ve icâb eden mahalle sıhhati vechle iş'âr ve enbâ kılma.

7

İcâbı takdîrinde müzâkere olunan bazı mesâlih-i cesîme ve müşkîleye ma'lûmâtı bulunanlar ol maslahatın müzâkeresi zımnında meclise celb olunmak câiz ola.

8

Âza-i meclisden hiç birisi teferrük dâ'iyesinde olmaya.

9

Kâffe-i mesâlih cümle meclis âzâları beyinde garazsız ve pürüzsüz müzâkere olunub ve herkes hatırına geleni söyleyib bi'l-farz itiraz vukû'unda meclisi kandırmayacaktır bast-ı edille-i mâkâl eylemesine mâni olunmaya.

10

Mesâlih-i vâkı'a müzâkeresi için Cuma ve bayram günlerinden mâ'ada her gün meclis akd oluna.

11

Özr-ü şer'îsi olmadıkça meclise gelmekden imtinâ' etmeye.

12

Bir madde hak ve ‘adl üzere müzâkere olunarak karar verildikten sonra hilâfına tesaddî olunmaya.

13

Lede’l-icâb mürâca‘at olunmak için tanzîm olunan mazbata bi-ibâretiha Meclis Cerîdesine kayd oluna.

14

Bir madde-i hukûkiye ve zâtiye üzerine olunan müzâkerede erbâb-ı meclis ol maddeyi ber-vech-i hakkâniyet etrafiyla tahkîk ve istiknâh ve tedkîk ederek hakikat-i hal bâ-mazbata karar bulduktan sonra yine ol maddede ve ol vakitte cebir ve elhâh ve ri‘âyet hatıra mebnî ol mazbatanın mazmûnuna muhâlif hülâsa çıkarılmaya.

15

Davâ-i vâkı‘ada tarafeyn kat‘an iltizâm ve istishâb olunmayıb hak ne tarafda ise icâbı icrâ oluna.

16

Müzâkere olunacak kâffe-i husûsâta ğaraz karışdırılmayarak her halde doğrulukdan ayrılınmaya.

17

Meclisce muhâkemesi lâzım gelen kesân velev cürüm ve kabâhat ashâbından olsa bile tazyîk ve tehdîd olunmayarak hâkimâne sual ve istintâk ile maslahatı hak ve ‘adl üzere tahkîk olunub ihkâk-ı hakk olunmasına ve müdde‘î ve müdde‘îun aleyh yüzleşdirilerek hakikât-i hâlin meydana çıkarılmasına sarf-ı ru‘yet ve dikkat oluna.

18

Ahâlî-i Mısır ekseri ehl-i İslam olub Hıristiyan milleti her ne kadar kalîl ise de bazı kurada Kıbtî sınıfından dahi Şeyh-i Beled ve umreler olduğundan ve ekâlimde tertîb olunan meclisler azâsına ikişer Şeyh-i Beled tertîb kılındığından meclislerin bulunacağı cihetlerde bulunur ise anlardan dahi azâ tertîb olunub bunlar dahi diğere azâ misillû mazbatayı temhîr eyliye.

19

Azâ-i meclisden ekserisinin ğryâbında umûr-u cesîme müzâkere olunmayıb onların ictimâ‘ında müzâkere oluna.

20

Zirâ'atın ilerlemesine ve sâir imâr-ı bilâda bâ'is olan mevâdd vaktiyle tasavvûr ve mütâla'a olunarak gerek mîrîye ve gerek ahâlîye kavâ'idi mûcib olan şeyleri icâb eden mahalle ifâde eyleyeler.

21

Meclis erbâbı yalnız mîrînün vikâyesi sıralarına sapmayub mîrînün siyânetine baktıkları gibi ahâlî ve re'âyayı siyânet ve mu'âmele-i adaletle haklı görülen mevâdda kendilerini himâyet ederek daima ihkâk-ı hakk etmek meslekine sülûk edeler.

22

Erbâb-ı meclisten biri ekseriyet azânın kararına kâni' olmadığı halde tasdik et hülâsayı mühürle deyû kendisine ibrâm olunmayub ancak ol husûsa dâir kendisinin başka bir mülâhazası var ise kararın zeylini ayrıca yazıb mühürlemeğe me'zûn ola.

23

Meclisde ısrâr nev'inden müzâkere olunacak maddeyi erbâb-ı meclis vekâletlerinden hiç birisi kable'n-neşr-i işâ'a etmeye.

Meclislerin Ba'zı Vezâif ve Müteferri'ası

1. Bend

Her sınıf me'mûrîn asla irtikâba meyl etmeyüb şer'an ve kânûnen memnu' olan cerîme ve rüşvet misillû şeylerin te'villü ve te'vilsüz alınmamasına ve aldırılmamasına ve zirâ'atın üçüncü maddesinde beyân olduğu vechle karyece umûmi ve husûsî olan umûr ve eşgâl-ı vâkı'adan başka meccânen istihdâm etdirilmemesine el-hâsıl hiç bir dürlü mezâlîm ve te'addîyât vuku'bulmamasına dikkat ve ihtimâm kılalar.

2

Kâffe-i sınıf-u me'mûrîn ve müstahdimîn umûr-u me'mûrelerinde her halde sıdk ve istikâmet ve ibrâz hüsn-i hizmet eylemeleri lâzımeden ve vâciben 'ubûdiyetden olduğu misillû Eyâlet-i Mısriye'de kâ'in müdürler ve me'mûrlar ve kebîr ve sağîr cümle-i müstahdimîn ve 'umde ve meşâyih sermâye-i iftihârları olan hidemât-ı mîrîyeyi ve umûr ve husûsât-ı vâkı'asının evvel be-evvel hüsn-i ifâ ve rû'yet ve izhâr-ı sıdk ve istikâmet ve vatan ve memleket ve sultâna muhabbet ve her sınıf teb'a-i saltanat-ı seniyenin hakkı zâyî' olmamasına ve bir gûne mu'âmele-i ğadriye vukû'a getirilmemesine dikkat olunarak ve her halde himâyet ve siyânet ve nâ-hakk yere icrâ-i ğaraz misillû ahlâk-ı mezmûnede bulunmayarak hayır-hâh ve bi-

ğaraz ve hakkâniyet-i kaziyelerine himmet ve dikkat eyleyeler.

3

Meclis âzâsı bulunan zevât meclisce rû'yet eyleyecekleri mevâdda kendilerini mes'ûl bilüb me'mûr müzâkeresi buldukları cüz'i ve küllî her bir maslahatın lâyıkıyla tahkîk ve tedkîkine ve hiç bir işe ğaraz karışdırılmamasına ve hîn-i mürâfa'a ve muhâkemedede hiç bir tarafa ğadr ve himâyet sûreti göstermemesine ve ifâde-i hâl için meclise gelenlere asla mûmâna'at vukû'bulmamasına dikkat oluna ve erbâb-ı meclisi esnâ-i müzâkerede mütâla'asını çekinmeyerek tamâmen ve sarîhan beyân etmeye me'mûr olub mütâla'asını beyândan dolayı mes'ûl tutulmaya.

4

Müdür ve vekiller ve hükkâm ve sâir me'mûrîn kânûn ve levâyih mücebince hareket edib etmediklerini yani ahâlî hakkında zulüm ve te'addî yahud ibtâl-i hukûk ederek bir nev' ğadr ve ızrâr misillü hâlât-ı zulmiye vukû'a gelib gelmediğini umûm müdürleri ve müfettişleri tahkîk ve istiknâh eyledikleri misillü meclis-i ahkâm ile Ekâlîm Meclisleri dahi dâima gelüb gedenlerden istifsâr ve icâbına göre mahallerinden isti'lâm ve ahkâmıdan meclis muaâvinleri irsâli ile istibhâs ederek her türlü tahkîk ve istiknâhdan hâlî olmayalar. Bir me'mûrun hakkında hilâf-ı kânûn hareket vukû'u ile birine zulüm ve te'addî olduğu sahîhen anladıkları keyfiyeti Divân-ı Vâlâ'ya lede'l-inhâ ber-vech-i hakkâniyet icrâ-i muhâkemesine bakıla.

5

Ashâb-ı cünhâ ve medyûn ve sâir müttehimînin derece-i töhmet-i vakı'âlarına göre habshânedeki mümkün mertebe mahalleri tefrîk olunarak tehî-dest ve muhtâc olanların dahi müddet-i habslerinde nizâmı mücebince me'kûlât ve meşrûbatı verile ve habshâne vukû'âtının hafta jurnali dahi meclislere gönderile.

6

Her bir müte'ahhid uhdesinde bulunan ahâlînin mahsûlünü rızâları olmaksızın almayalar ve rızâlarıyla itâ edecek olurlar ise kendi mahsûlleriyle beraber diledikleri cihette satarlar ve yolda gark vâki olur ise gark olanın semeniyle misli ücretine mûmâsil sâir mesârif-i hâlikeyi kantar veya irdeb başına tefrîz ve tenzîl eyleyeler ve hîn-i müb'id hâsıl olan kâr ve zarârdan ahâlîye isâbet edeni kendilere hisâb kılalar. Ve ekâlîmde fakat müdür ve hükkâm olub müte'ahhid uhdesinde kâ'im kurâ ahâlîsinin mahsûlâtından başka mahâllâtdan berâ-yi ticâret esnâf ve gılâl hubûbât-ı sâireden birşey

almayalar ve kezâlik hademeden birisi me'mûr olduğu maslahata dâir ticâret etmeye.

7

Karantina olan mahallerin me'mûrlarının taraflarından karantina nizâmatının tamamî-yi icrâsına ve muhâfazâ-i sıhhat-âbâd ve ahâlîye dâir ittihâzı muktezî olan esbâb ve vesâ'il-i mümkenenin teshiline ve bunlara dair herkes tarafından ri'âyet etdirilmesi husûslarına dikkat ve basîret oluna.

8

Esbâb-ı tahaffuziye-i bedeniyeden olan nezâfet maddesi yani esvâk ve bâzârın her halde pâk ve temiz tutulmasına İskenderiye ve mahrâsada zabtiye me'mûrları tarafından nezâret ve dikkat olunduğu misillü ekâlimde müdür ve hükkâm ve karantina me'mûrları cânibinden dikkat ve nezâret olunarak panayır ve kurâda dâhilen ve hâricen vehâmeti mûcib olan durgun suların ve mütte'iz şeylerin def' ve izâlesi çaresine bakılmakta olduğundan yine ol vechle icrâ birle bu bâbda müdür ve hükkâm ve me'mûrlar bu bahâne ile ahâlîyi meccânen kendilerine mahsûs işde kullanmamalarına ve bu vesîle ile bir nev'i te'addî etmemelerine umûm müdürleri müfettişleri ve Ekâlim Meclisleri ihtimâm ve dikkat edeler.

9

De'âvi-i şer'îye ve hukûkiye dâir olan müsted'iyâtdan öteden beru mehâkimde rû'yeti câri olan umûr yani bazı alacak ve verecek da'vâsı ve münâza'ât-ı sâireye dâir olan de'âvi ve tereke husûsları gibi şeyler kemâ-kân hâkim-i beldeye havâle oluna. Bunların içinde muhâkeme ve müdürîyetlerde hâkim-i şer' ve me'mûrların ma'rifetiyle tesviye olunamayan husûsat olur ise gerek anların ve gerek mevâdd-ı cesîme ve husûsiyle katl-i nefis ve kutta-i tarîk ve sâir nizâmen ve kânûnen muhâkemesi lâzım gelen kâffe-i mevâdd Ekâlim Meclisi'nde güzelce tahkîk ve muhâkemeleri Meclis-i Ahkâm'a bildirilerek orada usûlü vechle rû'yet kılına.

10

Meclisde rû'yet olunacak kâffe-i de'âvinin sübûtu üzerine ikâme-i beyyine icâb eylediği halde evvel emirde müdde'înin getireceği şahidlerin miktâr ve esâmîsi bi'l-etraf zabt olunub meclise ikâmesinde husûsî müdde'a herbirinden ayrı ayrı müdekkikâne istintâk olunub lâyıkiyla ârâ-i şehâdet edebildiği halde şahidlerin usûl-i hakikiyesi dahi hakkı vechle mevsûk zevâtdan istiknâh ve tahkîk ve tezkiye olunarak hüsn-ü halleri tahakkuk etmedikçe iktizâsına bakılmaya.

11

Kat'-ı tarîk ve katl-i nüfus misillü cünha ile tutulub Ekâlim Meclisi'ne getirilen eşhâs müdde'îsi ile ve eğer davâcısı yoğ ise bâ-ma'rifet şer'-i şerîf hısım ta'yiniyle bi'l-muvâcehe muhâkeme ve eşhâs-ı merkûmenin ahz ve giriftleri maddesinde tarafeynin mu'âmesi beraber bulunacak kurâ ahâlîsinden bi'l-etrâf istintâk olunarak ifâdât vâkı'aları keyfiyâtı ve ashâb-ı cünhanın ism ve şöhret ve eşkâli ve sûret-i istintâkları bir varakaya bend bend yazılıb meclisce zeyli temhîr ve sûret-i ikrârı kendisine okunub tasdik ve temhîr etdirilerek ve bu varaka istintâknâme demek olacağı cihetle hükm-ü madde her ne ise tasrih ve izah olunmak üzere lâzım gelen mazbatası dahi tanzîm ve bu bâbda yani yalnız hükm-ü şer'îsini mübeyyin verilecek i'lâm-ı şer'î ile beraber cümlesi Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye'ye irsâl oluna. Ve bu makûle ashâb-ı cünha hakkında mesmû'ât ve ihbârât ve 'ale'l-ıtlâk töhmet beyânıyla vuku'bulacak iş'ârât ve inhâ Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye'de bir vechle kabul olunmayacağından ona göre tedkikât-ı lâzıme hakkıyla bi'l-icrâ maddeler beyânıyla sahîhan ve izâhen hakikat-i hâl mazbata ve istintâknâmelerde derc kılına.

12

Kemâlat-ı insaniyeyi müstelzim olan ulûm-u ma'ârif-i nâfi'ânın ta'lîm ve tâlibine vesîle-i mahsûs olmak üzere Mısır'da sened-i müte'addide ve zîr-i usûl Medâris Divânı tertîb olunmuş bulunmağla ve divân-ı mezkûrun müdürü hazır olduğu halde ahâlî mektebelerinin hîn-i hâl iktisâb etmelerine dâir lâzım gelen beyannâme Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye'de ve tanzîm ve tevsîk ile ta'lîm ve ta'limât teshîl ve istikmâline hizmet oluna.

13

Bir mahalde maktûlen fevt olan şahsın kâtili mechûl olduğu haber verildikde ibtidâi tefehusâtı ol mahâllin müdür veyâhud zâbiti ma'rifetiyle olarak keyfiyet mecrûhâet ve maktuliyeti her kim ma'rifetiyle keşf ve i'lâmına derc olunarak kâffe-i tefehusât evrâkı meclise gönderilerek müdürîyet ma'rifetiyle kâtili her kim ise bi't-taharrî zâhire ihrâc etdirilmesi husûsunda meclisi ikdâm ede. Fakat azuv ve isnâd kâbilinden olarak şubehât-ı zâ'ife ile şunun bunun tazyîk ve iz'âci tecvîz olunmayacağı misillü kâtili bulunamadı diyerek ardı aranmaması dahi usûl-ü mu'âdelele mugâyir olacağından artık bu misillü hâdisâtın tahkîk ve taharrîsiyle zâhire ihrâcı meclisce ne makûle esbâba muhtâc ise bi'l-müzâkere icâbına bakıla.

14

Şer'ân ve kânûnen her halde memnu' olan işkence ve eziyet ve tazyîk

keyfiyetleri vukû'bulmamasına ale'd-devâm meclis dikkat ve nezâret ede. Ol misillû mu'âmele-i nâ-meşrû'a vukû'u takdîrinde kimden sudûr etmiş ise meclis muhâkeme-i lâzimesinin icrâsına me'zûn olduğu cihetle bu bâbda müsâmaha takdîrinde Hey'et-i Meclise büyük mes'ûliyet tertîb ede.

15

Ashâb-ı de'âvîden sûret-i tecvîri olunan ve ale'l-husûs böyle şeylerde emsâli mesbûk bulunan eşhâs olduğu halde müdde'î-i aleyhin celbiyle lede'l-muhâkeme da'vâsı ifk ve iftirâ kâbilinden olduğu tebeyyün eder ise kânûn-u cedîdde mestûr ahkâm üzere müfterî cezâsı icrâ olunacağı ve bundan ma'adâ müdde'î-i aleyhin bu bâbda olacak mesârif ve eyyâm-ı mevtûlası ücreti tazmîn kılınacağı keyfiyatı o makûle müdde'îye ifâde ve beyân ile yedinden memhûr sened ve kefil-i kavîsi alındıktan sonra icrâ-i iktizâsına ibtidâr olunmak üzere mazbatası tanzîm oluna.

Ekâlîm Müdîrlerinin Hizmet ve Hareketleri

1. Bend

İdâresine me'mûr oldukları ekâlîmin zabt ve rabtına ve ahâlînin her türlü refâh ve istirahatının istikmâline dikkat eyleyeler ve hiçbir nâm ve vesîle ile ahâlîye ızrâr etmeyeler

2

İmâr-ı bilâd ve refâh-ı ibâd ârâzinin feyezân-ı Nil'de ray olunmasıyla ber-vech-i lâyık zira' olunmasına menût olduğundan etyânın kemâhi hakkarı olması için beher sene imâli lâzım gelen amelîyânın levâyih mücebince vakt ve zamanında icrâsına hâzır-ı muktediriyet edeler.

3

Nil evânında sedler ve cisirler kesr ile ahâlîye ziyân ve hasârat vâki' olmaması için cisirlerin ve sedlerin muhâfazâları cihetle lâzım gelen tertîbatın levâyih mücebince icrâsına ihtimâm birle kemâl derecelerde intibâh üzere olalar.

4

İnhitât-ı Nil evânında pamuk ve pirinç ve darı ve simsin misillû esnâfın sakiyyesi için hazır olunmuş olan saykî ter'a ve meskâlarının usûlü vechle ve vaktiyle tathîrine ve mezkûr ter'a ve meskâlardan su taksiminden sonra herkes mikdâr-ı mukarrer ve âdete nisbeten alûb bir tarafa ziyâde verilerek o bir tarafa ğadr olmamasına kemâl dikkat eyleyeler.

5

Ekâlimde imâlleri zarûriyâtdan olub menâfi-i âmm ve hâs olan ameliyâta inzâr ve ihrâcında her bir karyeye isâbet eden enfâr hakkıyla çıkarılıb bu bâbda hiç bir tarafa müsâ'ade ve ğadr olunmamasına ve ameliyât-ı fellâhın eşğâl-i husûsiyeleri olan tahzîr ve hatem evânına tesâdüf etdirilmemesine mezîd i'tinâ oluna.

6

Kantar ve terazi ve dirhem ve arşın ve kile misillû evzân ve ayârların tâm ve sahîh olmasına ve icâr ve isticâr hakkında karargîr olan kontrato nizâmının sarf-ı icrâsına İskenderiye ve mahrûsada zabtiye me'mûrları tarafından nezâret ve dikkat olduğu misillû ekâlimde ve benâdir-i sâirede müdür ve hükkâm taraflarından dahi dikkat oluna.

7

Vergi mâlından zimmetlerine birşey geçirmeyeler.

8

İltizâmat ve mukâvelâtda kapatma usûlü misillû harekât-ı nâ-marziyeye cesâret etmeyeler.

9

Müdiri oldukları ekâlimin hâvi olduğu kurâda meşâyih ve köy sarrafları taraflarından ziyâde akçe tevzi' ile ahâlîye te'âddî vukû'bulmamasına dikkat edeler.

10

Civâr müdürinde sâbit bazı ve kutta'-i tarîk misillû eşhâs zuhûrunda men'î te'âddî ve mazârrâtlarına bakıla.

11

O makûle eşhâs-ı muzırranın zabt ve inzârı sevkiyle ele geçirilmeyeceği anlaşıldığı takdîrde ol cihetin umûm müdürine keyfiyeti etraflıca inhâ ve müdür dahi müdürîyâtın muvazzaf zabtiye enfârıyla ol mazârrâtın def'i mümkün olmayacağı takdîrde usûl-ü câriyesi üzere seyr-i serî' ile vâli bulunan zât tarafına iş'âr birle iktizâsına göre asker sevkiyle def'-i mazârrâta ibtidâr kılına.

12

Emniyet-i turûk maddesi pek dikkat edecek şey olub ekâlim müdürlerinin vazife-i mahsûsalarından olduğundan zîr-i idârelerinde olan yollarda bir uygunsuzluk zuhûr eder ise mes'ûliyeti kendilerine râci olacağı

cihetle ona göre te'min-i tarîk maddesinin hüsn-ü istihsâli ile ebnâ-i sebîlin emnen ve sâlimen gelib gitmelerine dikkat ve ihtimâm eyleyeler.

13

Buldukları ekâlimde bir katlı maddesi vukû'unda bi't-tahahrî be-her hâl kâtil buldurulub kâtil ile verese-i maktûlun davâları ol cihetle karîb Ekâlim Meclisinde rû'yet olunmak üzere tefessuhât-ı ibtidâiye evrâkı ile ma'ân kendilerini meclis-i mezkûre irsâl ve isâl eyleye ve kâtilin yanına asker dahi terfîk ederek yolda muhâfazâsıyla firâr edememesi esbâb-ı lâyıkiyla isitihsâl kılma.

14

Ahâlînin zîrâ'at ve ticâret ve sâir ahz ve itâya dâir mu'âmelatında teshîlat-ı mümkün ve mu'âvenet-i mukteziyeyi icrâ ile istikmâl esbâb-ı ma'mûriyete bir kat dahi dikkat ede.

15

Bu husûslarda ihtârî lâzım gelecek ve sâir mamûriyet-i memleket ve asayîş-i teb'ayı müstelzîm olacak şeyleri mensûb olduğu umûm müdür ve müfettişine bildire.

16

Zehâyir ve esnâf-ı sâir hakkında yed-i vâhid usûlünü icrâdan hazer ede. El-hâsıl her bir hâl ve husûsda hak ve adaleti elden bırakmayarak ve muhassasât-ı zâtiyelerinden başka kimesneden zâ'id nesne almayarak ahâlî ve teb'ayı her yüzden himâyet ve envâl-i mûriyeyi telefdan vikâyetle umûr-u me'mûrelerine güzelce dikkat ve sarf-ı makderet edeler.

Zabtiye Me'mûrlarının Sûret-i Hareketleri

1. Bend

Mahrûsa-i Mısır ile İskenderiye ve sâir benâdir-i kebîrede mahsûs zabtiye me'mûrları olub neferâtı mâhiyeli kavaslardan ibâret ve ekâlimin asıl zabt ve rabtı müdür ve sâir hâkimlerin uhdelere muhavvel olub bunun için ma'iyetlerine muvazzaf piyâde ve süvâri asâkir-i zabtiye verilmiş olarak ekâlimlerinde zabtiye olan mahallerine ik'âd etdirilmiş ve kurâ ve penâdire ve çöllere urbân atlasu tertîb olunmuş olub her bir me'mûr olduğu cihet ahâlîsinin ve ebnâ-i sebîlin emniyet-i cân ve mahfûziyet-i mâlları husûsunda mes'ûl olduklarından me'mûriyetlerini lâyıkiyla icrâ birle nehb ve sirkat ve her nev'î te'addî ve hasârâtı mûcib ve rahat ve asâyîş-i ibâda muhâlif ve hetk-ı nâmusa dâir müşahade edecekleri her gûne hareket-i nâ-sezânın men

ve def'ine ve ashâb-ı cürmün girift ve zâbtı ile hakkında ber-mûceb-i şer'î ve kânûn mu'âmele olunmak üzere icâb eden mahalle isâline mübâderet eyleyeler.

2

Zabtiye enfârı kendi zâbit ve bölükbaşlarının zabt ve rabt ve kayd-ı itâ'atlerinde olduğundan ahâlî ile mu'âmelelerinde bir nev'î sez-dîlin hoşnut ibrâz etmeyib hüsn-i mu'âşeret eylemelerine ve edepsizlik edenlere mahbûsen getirdikleri kimesnelere bile şetm etmeyib ve bed sözler söylemeyib bir mahalle gönderildikleri vakt-i esnâ-i tarîkde esblerinin yemleri mîrîden olub kendileri dahi mâhiyeli olduklarından kurâ ahâlîsinden me'kûlâta dâir bilâ-semen bir şey ahz etmemelerine ve mahbûsen gedenlerden ve gayriden meccânen hiç bir şey talep eylememelerine ve sâir ef'âl-i kabîhadan ictinâb üzere bulunmalarına zâbitleri dikkat ede. Ve emr olduğu misillü hareket eylemeyenleri için kendilerine nush ve pend oluna. Zabtiye enfârı her ne kadar ekâlim müdür ve hükkâmın ma'iyetinde bulunurlar ise de asıl kendi zâbitlerinin taht-ı idâresinde olduklarından enfâr-ı merkûmûndan birisinin kabâhati zuhûrunda zâbiti ma'rifetiyle da'vâsı görülerek ber-mûceb-i kânûn cezâsı verilmesi lâzımeden olduğundan askeriyeden bazıları bir kabâhati irtikâb idüb de zâbitândan ol müdür ve hükkâm haber alüb keyfiyeti ifâde eylediklerinde ol zâbite benim neferlerim bu makûle iş işlemezler ğarez ve iftirâdır deyu setr ve def' sevdâsına düşmeyib taharrî ve tedkîk ile ber-mûceb-i kânûn cezâsını tamamca icrâ eylemesi husûsuna dikkat edeler.

Evkâf Maddesi

Mısır'da olan evkâf nezâret ve mütevellî idâresinde olarak Evkâf-ı Hümâyun Nâzırı Der-Aliyye tarafından ta'yîn olunub Haremeyn-i Muhtaremeyn Nâzırı Mısır tarafından nasb olunmakda olduğundan bunlardan ma'adâ Şeyh-i Bekrî ve Şeyh-i Sâdât ve Şeyh-i Cevherî ve İmâmeyn Şeyhleri ve gayri meşâyih ve ulemâ olan kimesneler nezâretlerinde haylice evkâf bulunub cümlesi cevâmî' ve medâris ve mekâtib ve tekye ve sebiller misillü menâfi'-i-'âmm olan hayrâtın siyânet ve idâresi için olub tahsîl-i irâd ve masrafları nâzırları ma'rifetleriyle icrâ ve mütâ'ahil olan nezâretleri Mısır mollası. ma'rifetiyle ehli olan kimesnelerden ihâle olunarak resmi mahkeme-i şer' tarafından alınmakda ve senevî irâd ve masraflarının defterlerini dahi mahkeme-i mezkûreye takdîm birle mürâca'at ve tasdîk olunduktan sonra hâkim-i şer' tarafından şerh ve temhîr olunarak resm-i ma'lûmu ahz olunduktan birisi nâzır tarafından bir şey iddi'a eder ise mahkeme tarafından tahkîk kılınmakda olub bu def'a Haremeyn Evkâfından

ma'adâ diğeri evkâfın dahi hükümet tarafından hâl ve keyfiyet idârelerine bakılmak ve iktizâsı vechle teftîş ve taharrî olunmak üzere Mısır müstahdemlerinden bir mîr-i mirân ta'yîn olunarak hüsn-i idârelerine bakılmaktadır. Mısır'da biraz emlâk dahi evlâd ve iyâl ve akraba ve akrabalara mahsûs olarak vakfolunmuş olduğu cihetle şurût ve kaziyeleri muktezâsınca inkitâ'ında tenâsülleri iktizâsınca hayrât olan bir cihete âid olub hayrât olan emlâk-ı mevkûfenin arziyelerine hekr ve sun'u ve semen-i ma'lûm ile başkasına tahvîli dahi ma'rifet-i şer'î ile bi'l-icrâ böylelerine resmi dahi hâkim-i şer'î tarafından alınmakta ve'l-hâsıl Mısır'ın evkâf maddeleri şurût-u vakıf mücebince şer'î şerîf ma'rifetiyle görülmekte olduğundan yine ol vechle ma'rifet-i şer'î ile bakıla.

Kontrato Nizâmı

Birinci Madde: Fî-mâ-ba'd Mısır ve ekâlimde bi'l-cümle eshâb-ı emlâk ve akâr ve buyût ve dekâkin ve mağazâ ve çiftlikât ve bağ ve bağçelerini tâliblerine icâr eylediklerinde iktizâ eden kontrato senedleri hükümet-i belde ma'rifetiyle tanzîm olunacağından ashâb-ı emlâk ile müste'cirîn beynlerinde olan mukâvelât ve şer'îti sâire mukteziye derûn-u senede sarâhaten derc olunacaktır.

İkinci Madde: Senede rabt olunacak dükkan ve mağazâ ve hân ve emsâli emlâk ne şey için icâr olunacağı ve isticâr edecek kimesne kangı devlet teb'asından ve ne esnâfdan bulunduğu lede's-suâl keyfiyeti kontrato senedine derc olunacağı misillû mezbûrun kat' olunacak defterin koçanında kalacak parçasına dahi aynen kayd olunarak mutasarrıf ve müste'cirinde beynde karârgîr olacak mukâvelet dahi tafsîlen mezkûr parçasına tahrîr ve işaret olunacaktır. Ve akar sahibi senedi temhîr edeceği misillû müste'cir tarafından irâ'e olunacak kefil dahi mahall-i kefâlete isim ve şöhretini vaz' ile temhîren tasdik ve mührü olduğu halde imzâ edecektir.

Üçüncü Madde: İşbu kontrato senedâtından bâ-irâde-i seniyye tahsîli mukarrer olan guruşda bir pâra harç ashâb-ı emlâk ve akar taraflarından te'diye olunacağı şerh işbu icâr olunan akarın icâre-i hâsılası her neye bâliğ olur ise ber-minvâl-i muharrer guruşda bir pâra resm alınacağı misillû varaka-bahâ dahi el-hâletü hâzihi her bir tarafda mütedâvil olan varaka-i sahîhe kıymetine tatbîkan yüz guruşdan beş yüz guruşa kadar olan icâre senedinden yirmi para ve bin guruşluk icârdan bir guruş ve andan yukarusu alâ-hâzihi'l-kıyas beher binde bir guruş hesabıyla istifâ kılınacağı ma'lûm olmak üzere şerh verildi.

Dördüncü Madde: Derûnunda demirbaş ve gerek alâtı bulunan çiftlik ve bostan ve bağ ve bağçe ve emsâli emlâkin icâr ve isticârında mutasarrıf ve

müste'cîrînin birbirlerine mahsûren verecekleri demirbaş defterleri ve tekâsit-i ma'dûda ile i'tâ kılınacak bedelâtı ber-vech-i icmâl kontrato senedâtına derc ve işâret olunacaktır.

Beşinci Madde: Düvel-i ecnebiye teb'asından hân ve dükkân ve mağazâ isticâr edecek olan kesânın yedlerine dahi bend-i sâvide beyân olduğu üzere verilecek kontratlara nizâmat-ı belediye ve teb'a-i Devlet-i Aliyye'ye tatbîkan derc olacak ve anlar taraflarından dahi kabûl kılınacak şerâ'iti tamamıyla icrâ edeceklerinden mu'teber kefil alınarak şer'ât-i mündericeyi kabul eylediklerini müş'îr gerek müste'cîr ve gerek kefil tarafından bir kontratoya vaz' ve imzâ oluna.

Altıncı Madde: Teb'a-i ecnebiyeden bulunan müste'cîrlerden biri kontrato senedinde münderic şerâ'it ve mukâvelât ve nizâm ve kavânîn-i belediye muhâlif hareket ederse keyfiyeti mensûb olduğu sefâret ve konsolosuna ihbâr olunarak derhal me'mûr ta'yîniyle hilâf-ı usûl ve şerâ'it hareketi anların nezd-i tahakkuk eyledikten sonra kendisi ol mahalden çıkarılıp kontratosu fesh olunacaktır.

Yedinci Madde: İcâr ve isticâr olunacak emlâk ve akâr kaç hisse olarak tasarruf olduğu ve mutasarrıfları kimler idüğü ve beheri ne sûretle sâhib-i hisse bulunduğu dahi evvel be evvel kendilerinden su'âl ve tahkîk olunarak keyfiyetleri verilecek kontrato senedine ber-vech-i izâh derc olunacağı misillû her birerlerinin hisse-i musîbeleri kontratonun kuyûd-u istibâtiyesi cedvelinde dahi tasrîh olunacaktır. Ve üç veya beş sene müddetle kontratonun mesâğ olacağı misillû seneden noksan müddet-i kalîle ile kontrato rabtına dahi müsâ'ade olunacaktır.

Sekizinci Madde: İşbu kontrato nizâmına herkes tarafından nizâmen kemâliyle takyîd ve ihtimâm olunarak mutasarrıf ve müste'cîr beynlerinde karargîr olub kontratosuna derc olunacak mukâvelât ve şerâ'itin icrâsıyla usûl ve nizâm-ı belediyenin her halde tatarruk-u halelden vikâyesi ve bu bâbda anlaşılmayan bir madde olur ise mes'ûliyetleri olmak için icâbının isti'lâmına musâra'at kılınmak üzere memâlik-i mahrûsanın her tarafına ta'limât tastîr ve irsâl olunmuş olmağla şâyed mutasarrıf ve müste'cîrin taraflarından bu usûl ve nizâm-ı mukarereye ri'âyet etmeyen olduğu hükümet-i beldeye haber verilmeyerek ve kontratoya rabt etmeyerek emlâk ve akâr icâr ve isti'câr eden bulunur ise mes'ûl olacağından başka beynlerinde hafî olarak karargîr olan şerâ'itin yekdiğeri tarafından icrâ ve adem-i icrâsından dolayı münâza'a zuhûruyla bir davâ vukû'unda cânib-i hükümetden istima' olunmayarak kangı taraf mutasarrıf ve mağdûr bulunur ise hâli üzere terk ve ikâ olunacaktır.

Dokuzuncu Madde: Numûne-i melfûfeden müstebân olacağı vechle sened-i mezbûr bi't-tahrîr bâlâsına birinci sened olduğu sûretde birinci numara konmak ve ikinci ise ikinci denilerek yüz elli adede varınca yani bir cild hitâm bulunca demek olduğu ve cild-i mezbûr hitâm bulub diğerine mübâşeret kıldıkda tarihi bede'î vaz'ıyla bâlâ-yi sahifede muharrer ve matbû' olan cild lafzının tahtına iki rakamı konularak ve kat' olunacak varakacaya dahi ber-minvâl-i meşrûh numara gösterilerek nihâyet buldurulacaktır.

Onuncu Madde: Ashâb-ı akârdan istihsâl-i muktezâ-i irâde-i seniyyeden olan guruşda bir para harc ile varaka-i sahîhe bahâsının numûne-i melfûfede beyân olduğu vechle sened ve koçana kayd olunarak üç mâhda bir kere zinciryollu defteri mahâllinde bi't-tanzîm Mısır mâliyesi divânına irsâl ve teslim ve defter-i merkûmda harc varaka-i sahîhe bahâsı birleşdirilmeyerek ayrıca imlâ ve terkîm kılınması icâb-ı maslahatdandır.

(İşbu zirâ'at nizâmı meclislerin vezâif-i me'mûriyetlerinin nizâmının tekmil yani on beşinci benden sonra yazılacak olduğu ihtâr kılındı)

Zirâ'at Nizâmı

1. Bend

Ekâlîm-i Mısriye'de emr-i zirâ'at madde-i mü'tenâ-bahâdan olub ticâretin vesâdet ve kesreti ve ahâlîsinin refâh ve serveti ve zirâ'atın takdîmi ile olduğu ve imâret-i bilâd ve refâhiyat-i ibâd maddesine esas bulunduğu cihetiyle Mısır'da ekâlîm müdürleri ve kısım nâzırları ve hat hâkimleri ve kurâ kaymakamları ve meşâyihî ve ... ..zirâ'atın ahsen vechle husûle gelmesi ve arâzi boş bırakılmayıb menfa'atlı şeylerin ber-vech-i lâyük ekilmesi husûsunda fellâhları tergîb eylemeleri vazifelerinden olub kânûn-u zîrâat nâmıyla kitabı ve lâyihası ve zîrâatın esbâb-ı asliyesi olan arâzinin reyî maddesi husûsunda mühendis ve müfettişleri rey-i ameliyatı ile tahzîr için arâzi evkâf-ı mu'ayenede mühendis ve hükkâmın meclisleri dahi olduğundan mevcûd me'mûrlar ma'rifetiyle zirâ'at talimnâmeleri mücebince emr-i zîrâat ve hirâsete icâbı vechle dikkat olunarak ahâlînin refâh-ı hâl ve asâyîş-i balları kaziye-i hayriyenin istihsâli emr ehemmine sarf-ı makderet kılın.

2

Ekâlîmde müstahdem olan müdür ve kısım nâzırları ve hükkâm-ı sâire ter'aların tathîri cisir ve kantaraların müceddeden i'mâl ve taahhüdleri misillü beher sene hubût-u Nil'den sonra Mısır'ın hendese lâyihaları mücebince hendese müfettişleri ma'rifetleriyle keşf olunan ameliyat-ı mukteziyeyi yaptırmak kendilerinden melzûm idüğünden hat hâkimleri ve

kurâ kaymakamları ve Şeyh-i Beledler kurânın zirâ'atına muayyen ve tari' defterlerinde mukayyed olan kâffe-i etyânın ber-vech-i lâyük Mısır'ın zirâat lâyihaları mücebince hars ve zer' olunmalarına kemâl-i dikkat ve ekmeye kudreti olmayanların ve kendisi ğâibde olub vekili veyâhud akrabasından karyede kimesnesi bulunmayanların usûl-ü câriye ve levâyih-i Mısriye mücebince müte'allik bulunduğu şeyhi zirâ'at etmek veyâhud münâsib birisiyle şirket etdirerek veyâhud ücret-i ma'lûme ile hars ve mahsûlünden alınmak üzere tekâvi ve 'itâ olunmak tarifleriyle sahiblerine hiç bir nev' ğadr olmamak sûretiyle ekdirmeye gayret eylemeleri ve vazifelerinden ma'dûd olmağla usûl-ü câriye üzere fiilen ve amelen mu'tâdı olan arâzi ekilmeyüb bor kalır ise mes'ûliyet kendilerine râci olacağını eyüce bilirler ve ama Nil-i mübârek bi'l-farz bir sene hadd-i kifâyede gelmeyüb ve amelîyat dahi usûl-ü câriye üzere mühendisler tarafından verilmekte olan ta'rif ve tertîbler mücebince icrâ olunmuş ve usûl-ü câriye üzere dere zirâ'ı için şadırvanlar ve netâleler vâsıtasıyla mahallat-ı lâzime ray ve zirâ'at etdirilmiş ve ekâlîm-i sa'idiyede vâki ve mu'tâd olduğu vechle havzların dahi suları hıfz ve sebatla bi't-tedric idâre ve icrâ ile tarlaların yersiz kalmaması zımnında me'mûrîn ve ahâlî taraflarından kemâl derecede dikkat kılınmış iken bi'z-zarûre bazı yüksek arâzi rey olunmayub da şerâki kalur ise usûl-ü câriye üzere müdür tarafından Meclis-i Ahkâm-ı Mısriye'ye inhâ ile meclis-i mezkûrdan vikayesine ta'yîn kılınacak zevât ma'rifetiyle keşf ve tahkik etdirilerek müsbet olduğu sûrette ol bâbda ray olmayan arâzeden mâl talep olunmaya.

3

Ke-leffe-i tafsîl ve beyândan âzâde olduğu vechle mevki'i iktizâsınca ülke-i Mısriye'nin felâhât ve zirâ'at ve me'mûriyet ve âbâdanı ekâlîmde ray ve maslahâtının zabt ve rabtına ve Nil-i mübârekin hıfz ve siyânetine mevkûf olub ol dahi ter'a ve cusûr ve havşalar ve kanâtir ve barancı müceddeden yaptırarak veyâhud termîm eylemek ve müceddeden bazı ter'alar ve meskâlar kazdırmak ve her sene tathîri mu'tad olan sayfi ve Nil'i ter'alar tathîr olunmağ gibi amelîyat-ı zarûriyenin vakt-i zamanında icrâ ve tesviyesine mütevakkıf ve amâliyat-ı mezbûre hakkında tecrübe ve imtihanlar ile ber-vech-i hakkâniyet bundan akdem hükkâm ve mühendisler ve ehl-i tecrübeler taraflarından tertîb olunmuş olan tarifeler ve lâyihaların icrâsına menût ve ma'tuf olunmağla her bir müdürîyetde Mısır lâyihası mücebince gerek husûsî ve gerek umûmî olan amelîyeler hasrolunub baş mühendisler ma'rifetiyle hududlar derc kılındıktan sonra müdürîyet nevâhisinin umdeleri ve müdürîyetde uhde-i köy ve çiftlik var ise müte'ahhid ve sahib bulunan zâtın vekilleri ve umdeler hazır oldukları halde müdürîlerin

akd-i cem'iyetle' muvâfık görülecek vech üzere müdürîyetde mevcûd olun inzâr-ı ta'dâd-ı nüfus defterleri mücebince ne mikdar ise zabt ile muvâcenesinde yaşından aşağı olanlara yetmiş yaşını tecâvüz eylemiş ihtiyarlar ve ulemâ gürûhu ve eşgâliyeyi iktidâr olan aceze makûlesi müstesnâ tutularak kıldıkdan sonra bâki enfâr-ı mevcûde ile icrâsı lâzım gelen ameliyât-ı kemâl adâlet ve müsavât üzere ahâlînin kemiyetine göre takdîm kılınması ve kurâ müte'ahhidleri ve vekilleri ve meşâyih ve kaimakamlar ile sâir umdeler ve hükâm ve her kim olur ise olsun eşgâl-i mahsûseleri için karye enfârından mahall-i âhara gönderilmemesi öteden beri câri olduğu vechle icrâ ve ahâlî hakkında daima şefkat ve ref'et-i lâzîmenin hüsn-i ifâsına dikkat ve itinâ oluna. Ve muk'in olan vergilerin tahsîli lâzîmeden olduğu misillû ahâlînin refâh-ı hâli hükümetce deruhde-i umûrlarında teshîlat-ı icâbiyenin bulunmağla beher sene mutâd ve câri olduğu vechle umûm her cihetin esnâf vücûbâtının ele girüb bey' şira tasrîfiyle sâlih olacağı evânda taksitleri rabt olunageldiğinden yine ol vechle icrâ kılınma ve ahâlî tahsîlden dolayı sıkışdırılıb mahsûl tarlada iken satdırılmamasına ve çift ve orak ve harman mevsimleri işinden alikonularak asılsız bazı adi de'âvî zımnında habs ve tazyîk etdirilmemesine dikkat oluna. Ve vergi veyâhud zarûriye tahsîli için iktidarsız olduğu sabit olup yalnız zîrâatı kadar yedinde bulunan bir çift hayvanı ve çift aleti memnu' olduğu vechle furuht etdirilmeyüb fakat iktidârsızdır diyerek şöylece terk ile mâl-ı mîrî te'hîr ve ta'vîk olunmak câiz olmayacağı misillû böyle iktidârsız kimesneler daima fakir halde kalmak dahi lâyık ve revâ olmayacağından ikinci bendde beyân olunduğu vechle ol makûlelerin etyân-ı icâra verilmek ve muktedir olanlar ile şirket sûretiyle idâre etdirilmek el-hâsıl hem o misillû efkâr-ı halde bırakılmamak ve hem de mâl-ı mîrî telef olunmamak üzere mümkün olacağı üzere müdür ve müfettişi ve me'mûr kaimakam ve kısım nâzırı ve hâkim-i hat ve Şeyh-i Beledlerin ma'rifet ve ittihadıyla iktizâsına hüsn-ü sûret verilerek mâl-ı mîrî telef ve zâyi' etdirilmeyib istihlâsı ve istifâ ve o misillû iktidârsız olanların iktidâr ve refâh-ı hâl kesb etmeleri husûslarına mezîd dikkat ve itina oluna. Bu vesîle ile şer'an ve kânûnen hayrı câiz olmayan mevâddın bir vechle müsâmaha ve ibtâline mesâğ gösterilmeye bu misillûlerin deyni hâl-i iktidârına göre mahsûlât-ı mütehasılasından bi't-tedric ahz ve istifa oluna. Bu husûs ser-rişte ile tahsîlat-ı mîrîyeye sekte getürmek veyâhud şuna buna ta'dîd etmek misillû hâlât vukû'a getirilmeye.